

2017. Ens han dit adeu.

Recordem la vida i obra
d'aquells personatges coneguts
que ens han deixat enguany

Índex

 Aquest índex és interactiu, clica sobre els noms per accedir als articles.

3

[Miguel Blesa](#)

10

[Carme Chacón](#)

13

[Liu Xiaobo](#)

16

[Carles Capdevila](#)

22

[Zygmunt Bauman](#)

25

[John Berger](#)

28

[Chuck Berry](#)

31

[Bimba Bosé](#)

33

[Chiquito de la Calzada](#)

35

[David Delfín](#)

41

[Juan Goytisolo](#)

45

[Manuel Antonio Noriega](#)

48

[Nicky Hayden](#)

51

[Pierre Henry](#)

54

[Helmut Kohl](#)

57

[Federico Luppi](#)

61

[Martin McGuinness](#)

64

[Charles Manson](#)

67

[José Manuel Maza](#)

71

[Roger Moore](#)

74

[Ángel Nieto](#)

76

[Mário Soares](#)

79

[Pere Tapias](#)

83

[Jerry Lewis](#)

87

[Patricia Gabancho](#)

Miguel Blesa

Fernando Villar, EFE

Ferraris, caviar
i preferents:
el banquer de
l'Espanya del boom

— Albert Martín

“Estic desitjant que acabi el meu curs escolar; tinc un estiu mogudet, no m’avorriré. L’última setmana de juliol navegant a Turquia, la primera d’agost cuidant el negoci, i després em retiraré entre la Costa Brava, també en vaixell, Sotogrande i més Madrid, i acabaré amb la meua filla i l’aspirant a Miami”. Així explicava Miguel Blesa, el juliol del 2009, com serien les seves vacances, segons es pot llegir als correus que va publicar aleshores ‘El Mundo’.

Feia aleshores 13 anys que era president de Caja Madrid, la poderosa entitat madrilenya que durant molts anys va controlar el PP i on va arribar de la mà del seu íntim amic José María Aznar, president del govern entre el 1996 i el 2004. Quan escrivia aquell e-mail sobre els seus plans estivals ja no quedava res de l’apli-

cat estudiant que es treia les oposicions a inspector d’Hisenda juntament amb Aznar durant els 70, ni del desconegut advocat que va exercir el dret fiscal durant una dècada.

Blesa, nascut a Linares (Jaén) el 1947 i mort el 19 de juliol de 2017 a Villanueva del Rey (Còrdova), va viure en primera persona una posició descarnada i excessiva del poder. La Caja Madrid a la qual va arribar era una caixa que els professionals del sector recorden com “un exemple de gestió prudent i austera” i “una de les cinc més solvents d’Europa”. Però era també una entitat que estava a punt d’endinsar-se en la cruenta cursa amb els bancs per captar crèdit immobiliari i de gaudir de l’eufòria d’una Espanya de miracles econòmics que cavalcava cap a l’abisme muntada en el totxo.

El Madrid del boom

Va ser aquell fenomen financer i social el que va convertir Blesa, l'antic tècnic d'Hisenda, en el banquer preferit de la Cort. "En els primers anys de la dècada dels 2000 hi havia cops de colze per donar-li la mà o seure a la seva taula", recorda un alt executiu. "Als restaurants, als teatres, en actes oficials, tothom s'aixecava a saludar-lo; tenia un poder financer i social molt gran i tothom sabia que era un protegit i un amic d'Aznar", afegeix aquesta veu. "En aquells anys, polítics i empresaris volien crèdits i el buscaven, se sabia que era molt accessible".

"Calia veure el Madrid d'aquells anys: des de la majoria absoluta del PP allò era tremend, mai no s'acabava la festa", explica una font financera. Un altre banquer que va viure els inicis de Blesa com a president de la segona caixa espanyola, per darrere de la catalana La Caixa, és més dur: "El veies i ja sabies que era un xoriço; el Vilarasau, que era molt més important, anava a les reunions de la CECA en taxi, el Blesa apareixia amb cotxe blindat, amb un altre al darrere, amb seguretat, entrava amb els guardaespalles...", explicava aquesta font a l'ARA fa uns mesos.

Distant i exquisit

Els banquers que el van tractar en aquella època retraten una persona "distant, estirada, molt conscient del seu poder i que es creia el personatge". Però també li reconeixen un tracte personal "exquisit, amb unes formes molt educades, amb un punt si no de vanitat, sí d'orgull".

"Segur que va cometre errors i que ell no és aliè al que ha passat, però no és l'únic responsable de la caiguda de Caja Madrid; també ho és l'entorn on ell era i que va propiciar que passés tot allò i es fes tot allò".

En efecte, Bankia (Caja Madrid i sis caixes més) va acabar sent rescatada per la xifra rècord de 22.500 milions d'euros. A més, va ser una de les entitats més actives a l'hora de buscar oxigen financer en les preferents, potser l'escàndol financer més gran de la història d'Espanya, per la comercialització massiva d'aquest producte als particulars sense explicar bé els seus riscos i abusant, sovint, de la confiança de gent gran, persones analfabetes i fins i tot menors d'edat. Durant la investigació del cas, l'Audiència Nacional va assenyalar Blesa com a "ordidor de les preferents".

Caceres, Agag i la bodega privada

Va ser en els bons anys quan Blesa va cultivar un estil de vida molt allunyat de l'austeritat que pregonava l'aznarisme de la primera època. Els correus intervinguts anys després eren descarnats. El retrataven com un home acostumat a viatjar per fer safaris i caçar cérvols, lleons, pumes o búfals. Aquesta, una de les seves grans passions, va deixar una important iconografia del financer acompanyat de tota mena d'animals abatuts.

Va ser en aquells temps quan es va comprar un espectacular Ferrari. Així gestionava la seva compra la seva secretària. "No només hem de firmar el contracte de compravenda, sinó indicar el valor del vehicle per pagar-ne un 4%. Quan vol que posem?", li demanava. "30.000 euros", responia el banquer.

Com si es tractés d'un perfecte retrat caricaturesc del banquer sense escrúpols, Blesa també va cultivar el gust pel caviar. "Té el servuga (170.000 pts./kg), però ens aconsella el beluga Royal 000 -màxima qualitat de caviar- que al carrer es ven a 700.000 pessetes el quilo, però a nosaltres ens el deixa en 240.000 (paga la pena), però que no ho diguem a nin-

gú", li deien per correu. "Compra'n 1/4 de cada i el tates", responia ell.

Mentre el sistema financer s'endinsava en una trampa de la qual només va sortir amb prop de 40.000 milions d'euros d'ajudes públiques, el banquer cultivava la seva amistat amb l'entorn d'Aznar. I escrivia al seu gendre, Alejandro Agag, sobre la possibilitat d'invertir en uns apartaments a Nova York. "Si no us decidiu crec que buscaré alguna cosa a París. No ens veurem a París, em coincideix amb una cacera de cabirols a Hongria, una opció irresistible; sí, ens veurem en una altra cursa", li deia.

El vi no es va escapar al seu gust per la bona vida. Escrivia Ildefonso Sánchez Barcoj, director financer i persona clau en els escàndols de Caja Madrid: "Tal com vam parlar, hem fet una petita bodega per acompanyar convenientment les excel·lències de la nostra cuina. La primera és una carta especial per al teu ús, i la segona per a l'ús dels membres del comitè de direcció [...] La diferència és que en la teva hem inclòs algunes exquisideses (no tot ha de ser la ràtio d'eficiència) tipus Vega Sicilia, Valbuena, ja habituals, i Chateau D'Yquem".

L'artífex de les 'black'

Aquests capricis expliquen molt bé la qüestió que li va comportar la seva primera condemna: va ser considerat culpable de l'escàndol de les targetes 'black'. Tant a Caja Madrid com a Bankia, diversos dirigents van utilitzar aquestes targetes per treure diners als caixers i pagar despeses personals.

El cas va esquitjar Blesa i Rato. Els dos van ser condemnats a les penes màximes que demanava la fiscalia: sis anys de presó per a l'expresident de Caja Madrid i quatre i mig per al de Bankia. Segons el jutge, aquest sistema es va crear inicialment per cobrir despeses de representació el 1988, però va quedar "desvirtuat" amb l'arribada de Blesa a l'entitat, quan va passar a ser un sistema de retribució que es produïa d'amagat d'Hisenda. Per aquesta via es van gastar 15,2 milions d'euros.

El tribunal considerava que els dos ex-presidents van cometre un delictes continuat d'apropiació indeguda, tot i que els absolia del d'administració deslleial. Aquesta condemna, però, no era l'única topada de Blesa amb la justícia. Va ser imputat pels crèdits concedits a l'aerolínia de Gerardo Díaz Ferrán abans de la seva fallida. En aquesta causa el jutge que investigava el cas també hi veia indicis de blanqueig de diners en la relació entre Blesa i Díaz Ferrán, que continua a la presó.

Blesa, de fet, només es va veure en el tràngol de trepitjar la presó per la compra del City National Bank de Florida, una operació en què Caja Madrid va perdre prop de 500 milions d'euros. El cas va acabar arxivat, però el jutge Elpidio José Silva, primer a investigar-lo, va enviar-lo a la presó preventiva abans de ser expulsat de la carrera judicial. Això va fer de Blesa el primer president de caixa a trepitjar la presó.

Florentino i Esperanza Aguirre

A més de la seva íntima amistat amb Aznar, Blesa també era considerat una persona del cercle més proper a Florentino Pérez. Dos dels grans fitxatges que va fer el Reial Madrid sota la presidència del constructor -el de Figo, el 2000, i el de Cristiano Ronaldo, el 2009- es van fer amb el suport financer de Caja Madrid.

El contrari es podria dir de la seva relació amb l'expresidenta de la Comunitat de Madrid, Esperanza Aguirre, que va voler rellevar-lo al capdavant de la caixa. Això va fer que Rajoy parés els peus de la 'líderesa' impulsant la candidatura de Rodrigo Rato. En una de les seves

escasses entrevistes, Blesa assenyalava la seva independència i professionalitat com a fets claus perquè el PP li retirés el tracte de favor de què havia gaudit amb Aznar. "Me'n vaig sense cap rancúnia, amb la satisfacció d'haver estat aquí i d'haver treballat i après molt", deia Blesa el 2010.

El final de Blesa, trobat mort d'un tret d'escopeta al pit, està a l'altura dels excessos de la seva convulsa trajectòria professional. Costa de trobar en un personatge un retrat més paradigmàtic i cru del que va ser la crisi financera a Espanya.

Carme Chacón

Fernando Villar, EFE

A black and white close-up portrait of Carme Chacón. She has shoulder-length, wavy hair and is smiling broadly, showing her teeth. The background is blurred.

Una pura sang
de la política

— David Miró

Carme Chacón era, sobretot, una política de raça. Una líder que va dissenyar una carrera política a l'estil nord-americà, amb un equip molt personal, més que suports orgànics o mentors poderosos. Chacón passarà a la història com la primera dona que va ser ministra de Defensa a Espanya, però en realitat el que la va fer especial i única és que va ser la primera dona que va tenir opcions reals d'aspirar a la Moncloa. I ho va fer amb un itinerari molt particular. En un temps rècord va passar de ser la nineta dels ulls de José Montilla, el producte més acabat i refinat de la factoria del PSC del Baix Llobregat, a una estrella que volava sola, mirant per sobre de l'espatlla els seus companys del carrer Nicaragua, sobretot aquells que li recriminaven el seu seguidisme del PSOE.

Com es va produir aquest salt? La clau va ser la seva aposta per José Luis Rodríguez Zapatero en el congrés del PSOE del 2000. Chacón era la carta del PSC en la candidatura del lleonès i ella es va convertir en la zapaterista més fidel fins al punt d'erigir-se en la seva hereva. Estava convençuda que ella l'havia de substituir i no va estalviar esforços a aconseguir-ho.

La seva ambició, però, va posar el PSC en una situació compromesa. ¿Podia una militant d'un partit federat ser la líder del partit gran? Els socialistes es van dividir. El Baix Llobregat, amb José Zaragoza al capdavant, es va bolcar en ella. La resta, els catalanistes però també l'actual primer secretari, Miquel Iceta, ho veien amb recel. Pensaven que l'assalt a Ferraz podia costar-li al PSC la seva sobirania.

Aspirant a la reserva

Finalment no se'n va sortir, però va anar d'un pèl. Un dels afaïçonadors del producte Chacón va ser el seu exmarit, Miguel Barroso, però la maquinària la va portar Zaragoza. Va estar a punt de tombar la vella guàrdia, que es va arrencar darrere de la candidatura de Rubalcaba gràcies a una aliança molt ben treballada amb el socialisme andalús, i en concret amb Susana Díaz. Chacón representava el zapaterisme més autèntic, amb el seu component més naïf, i aquesta llosa, la del Zapatero que no va saber fer front a la crisi, la va acabar d'enfonçar en la foto finish del congrés de l'any 2012.

A partir d'aquell moment es va convertir en una aspirant a la reserva, sempre a l'espera del seu moment, i una interferència constant dels intents del PSC per marcar perfil propi. Chacón va sacrificar sempre el PSC i Catalunya a l'altar de la seva carrera, però ser catalana li va impedir, paradoxalment, complir el seu somni. Mai

sabrem què hauria passat si hagués liderat el PSOE, ni quin impacte hauria tingut la seva arribada a la Moncloa. Però la història recent i els seus últims posicionaments (contra Pedro Sánchez, per exemple) demostren que estava disposada a fer moltes renúncies si amb això podia aconseguir els seus objectius. I que la seva Espanya era la que va quedar dibuixada el 1978.

Era una pura sang de la política, una pilot de Fórmula 1 amb un cotxe petit (el PSC) que volia canviar d'escuderia. Encantadora en el cara a cara, expeditiva quan calia (que l'hi preguntin a Pere Navarro), era un huracà que no deixava ningú indiferent. D'aquests exemplars de polític es poden escriure grans elogis o grans diatribes, però només hi ha una cosa certa: n'hi ha molt pocs. I quan apareixen són tot un espectacle per a aquells que ens dediquem a explicar la lluita, tan despietada i alhora tan humana, pel poder.

Liu Xiaobo

Reuters

El llarg adeu

— Manel Ollé

Ha mort el primer premi Nobel de la pau empresonat al seu país des que l'any 1938 moria de tuberculosi el pacifista alemany Carl von Ossietzky, custodiat per la Gestapo en un hospital. Llavors, com ara, la comunitat internacional es va accontentar cínicament amb uns quants minuts de gesticulació passatgera.

L'assagista, poeta i crític literari Liu Xiaobo va impulsar la reflexió cultural i política a la Xina, i va ser un lluitador tossut i incansable pels drets civils del seu poble. A finals de la dècada dels vuitanta s'estava com a professor visitant a la Universitat de Colúmbia, a Nova York. Participava de la radicalitat de la febre cultural que s'havia desfermat entre els joves xinesos que tot d'una havien conegut Kafka, Bulgàkov, l'Escola de Frankfurt, Pollock, Rulfo, Nietzsche, Beckett i el marquès de Sade. A principis de maig de l'any 1989, quan ja feia unes quantes setmanes que més de trenta mil estudiants ocupaven la plaça de Tiananmen, Liu Xiaobo va agafar un avió cap a Pequín i s'hi va afegir. Durant uns quants dies, l'exèrcit va fer diferents intents fallits d'entrada a la capital, però els veïns dels barris dels afores els impedien el pas. El 27 de maig els joves revoltats van decidir deixar la plaça, però poques hores després una de les líders carismàtiques, Chai Ling, va convèncer una part dels concentrats, amb els seus discursos encesos i lacrimògens, que calia romandre a la plaça fins al final, que calia que els joves vessessin la seva sang pel poble xinès.

Davant d'aquesta absurda crida a la imolació, el 2 de juny del 1989 Liu Xiaobo i tres amics més que podien ser una referència entre els més joves, com ara el cantant de rock d'origen taiwanès Hou Dejian, van iniciar al centre de Tiananmen una vaga de fam per mirar de convèncer els estudiants d'abandonar a temps la plaça: si marxaven per decisió pròpia esdevindrien els vencedors morals, consolidarien els sectors reformistes del partit i forçarien la negociació. Si es quedaven, s'imposaria la violència dels tancs, i tot estaria perdut. Però no els van fer cap cas. I tot just l'endemà a la nit les columnes de tancs entraven a sang i foc a la capital. Quan els soldats s'apropaven a la plaça, Liu Xiaobo va ser un dels negociadors que es van avançar per pactar la retirada dels estudiants. La sang no es va vessar a la plaça: els primers centenars de morts ja s'havien produït amb l'avenç dels tancs per la ciutat, i van augmentar fins a la matinada pels carrers dels voltants. A Liu Xiaobo li van caure dos anys de presó.

Des de llavors Liu Xiaobo ha estat un referent per als sectors més políticament actius, però és un perfecte desconegut per a la majoria dels xinesos, especialment per als joves, que gairebé ni saben què va passar la primavera del 1989. Les autoritats el van convidar a marxar a l'exili diverses vegades, però va triar la tossuderia de seguir al país. Va presidir el PEN xinès independent durant una dècada. I gairebé cada any, quan s'apropava l'aniversari de la matança, el detenien uns dies o unes setmanes. El 1996, però, el van obligar a estar-se

...

tres anys en un camp de redempció de la pena a través del treball.

L'any 2009 un tribunal el va condemnar a onze anys de presó. Li queien, per tant, nou anys més que els que li havien caigut pel seu protagonisme en els fets de Tiananmen. Se l'acusava de ser el principal redactor de la Carta 08, un document inspirat en la Carta 77 que havia activat Václav Havel a Txecoslovàquia l'any 1977. La Carta 08 propugnava una via reformista cap a una Xina democràtica i confederal. Per primera vegada a la Xina la dissidència xinesa articulava una proposta políticament consistent, que en poques setmanes va aconseguir la signatura de milers d'intel·lectuals i treballadors.

En el trànsit que va des de la protesta ingènua i reactiva dels joves que es van aplegar l'any 1989 a la plaça de Tiananmen fins a les propostes madures de la Carta 08 -tan radicals com tranquil·les i gradualistes-, podem seguir la trajectòria influent de Liu Xiaobo. Com a assagista, ha dedicat bona part dels seus esforços a criticar el patrioterisme nacionalista xinès. En el llibre publicat l'any 2006 Danren dujian [L'espasa verinosa d'un sol tall] hi escrivia: "El nacionalisme és un terme que només em sembla respectable quan parlem d'una nació subjugada. Fora d'això, només els polítics emprenyadors i els idiotes desvagats s'apleguen sota les banderes del nacionalisme".

Carles Capdevila

Pere Tordera

Periodista
vital

— Àlex Guitérrez

Va lligar el periodisme amb la vida i ho va fer dedicant-hi fins a l'última de les seves energies. Carles Capdevila va morir als 51 anys, després d'una dura lluita contra el càncer, en una batalla que va lliurar a cara descoberta, fent pública la seva malaltia. Era així fidel al seu propòsit de desplaçar el periodisme de la rígida cotilla política i acostar-lo a les qüestions que afecten de manera més profunda les persones. Qui va ser director de l'ARA cinc anys -des de la seva fundació, el novembre del 2010, al costat d'un equip editorial format per Albert Om, Toni Soler, Antoni Bassas i Xavier Bosch- va decidir que el seu últim focus periodístic (i Capdevila era un periodista de gran tenacitat) el dedicaria a il·luminar els herois anònims, com infermeres, metges i cuidadors, que treballen per alleujar el sofriment de la gent que pateix.

Nascut als Hostalets de Balenyà el 13 d'agost del 1965, va tocar micròfon per primer cop a Ràdio Pista, encara adolescent: són temps en què les ràdios municipals fan escola i allà se li desperta la fam de periodisme. Es llicencia en filosofia i lletres i fa els primers passos com a professional a la secció de Societat del diari 'Avui'. Es converteix aviat en el cap d'aquesta àrea, que revoluciona amb els plantejaments imaginatius dels seus reportatges.

És en aquella redacció on coneix qui serà la seva dona, i mare dels seus quatre fills, la també periodista Eva Piquer.

L'agilitat és la seva divisa. N'és un exemple l'aventura menor -pel que fa a durada- però major -pel que fa a la transcendència- del 'Diari de la Pau'. Amb un grup de periodistes, va editar aquest rotatiu l'any 1991, mentre va durar la Guerra del Golf, com a manera per protestar per com la gran premsa silenciava les crítiques al conflicte. Va ser una idea pensada i executada en una setmana. Una bogeria, en definitiva, però que es va convertir en èxit gràcies al seu olfacte i sentit de l'oportunitat. Capdevila recordaria sovint als seus companys de professió que els periodistes escrivim per ser llegits, així que la comercialitat no és 'per se' cap deshonor, al contrari.

Capdevila i Piquer marxen a Nova York entre el 1992 i el 1994, en una aventura que té molt de viatge iniciàtic i eixamplament d'horitzons. Des d'un petit pis de Manhattan elaboren mil i una històries sobre el que es cou a la capital cultural d'Amèrica. Ella, enviant cròniques a l' 'Avui'. Ell, escrivint per a revistes i mitjans esportius, mentre redacta també el llibre 'Nova York a la catalana', en el qual recopila tot de vincles de la ciutat amb el seu país al llarg dels últims cent cinquanta anys.

De Nova York a Barcelona

De tornada a Barcelona, esmola una altra de les eines de la seva maleta periodística: l'humor. Ho farà amb un espai satíric a Catalunya Ràdio: l'Alguna pregunta més?, que nodreix d'humor el magazín matinal presentat per Antoni Basas, amb qui forjarà una profunda complicitat professional i també una gran amistat. Aquell microespai aporta una música nova a la ràdio en català: la del muntatge frenètic de talls que recullen píffies de tots colors. En el fons, es tracta de nou de despullar l'emperador. I de fer veure com, per molt formals que siguin els poderosos, hi ha sempre una esclatxa que els mostra menys regis del que ells voldrien. L'APM? desmitifica amb tècniques de guinyol i, pel camí, deixa dotzenes i dotzenes de frases memorables.

Mentrestant, el Capdevila més costumista s'expressa en forma de columnes d'opinió, a l'Avui i 'El Periódico', i també a 'El 9 Nou' de

Vic, on col·labora des del 1995 i fins al 2010. Els seus articles tenen sempre una moral -deutora de la seva formació humanística-, però parteixen de la petita anècdota o de la frase caçada al vol que diu més del que semblava que pretenia en principi.

Pencaire de mena -orgullós fill de fuster i amb una ètica del treball de pedra picada-, compagina ràdio i televisió. Sigui com a subdirector del programa 'Malalts de tele' o com a artífex de la versió televisiva de l'APM?, sigui com a director i conductor dels espais 'Qui els va parir!' (a TV3) i 'Eduqueu les criatures' (a Catalunya Ràdio): de nou emergeix la voluntat de posar les eines periodístiques al servei d'una activitat quotidiana però essencial, com és educar les noves generacions. Es converteix en un referent en aquest camp i mai tindrà un no per acudir a xerrades i conferències a les quals el conviden per tot Catalunya.

La bogeria de l'ARA

Fins que, l'any 2010, arriba una altra bogeria, tal com ell la qualificaria sovint: l'ARA. Som en un any de màxim desconcert per als mitjans en general i per als diaris de paper en particular. La crisi ha destruït bona part dels ingressos de la publicitat i les vendes al quiosc cauen trimestre rere trimestre, mentre el públic migra cap a plataformes digitals que han malacostumat els lectors a no pagar pels continguts. A Catalunya, això coincideix amb uns temps en què s'imposa la sensació que el sistema autonomista està exhaurit i, per tant, cal començar a treballar per un nou país. En aquest context, els impulsors de l'ARA pensen en Capdevila perquè lideri el projecte i en sigui el primer director. Durant nou mesos pareix aquesta altra criatura i n'afina el model. Cal ser radicals, sense deixar de ser un diari. Cal escoltar realment la gent. Cal ser àgils. I cal ser optimistes. Perquè es tracta d'explicar el món, el país i el periodisme que ve, però no val la pena fer-ho des del cinisme -un dels trets que més el neguitegen- o la crispació.

El 23 d'agost del 2015 els treballadors d'aquest diari reben un correu electrònic que fa recórrer l'electricitat per tota la redacció: Capdevila explica que li han detectat un càncer colorectal, detalla el tractament que li han assignat i es referma en la voluntat de seguir comandant la redacció, i publicant articles, tot i que ara hagi de dividir l'atenció amb aquest nou front, per a la qual cosa demana complicitat a l'equip. En el més pur estil seu, l'assumpte del missatge és "La meva nova vida".

Pocs dies després, el 30 d'agost, comparteix la notícia amb els seus lectors, en un article titulat "Fa de mal dir que tens càncer". Allà, hi diu: "Com que per a mi fer vida bastant normal és compartir ara i aquí les meves inquietuds, il·lusions, pors i alegries, trobo que us ho he de dir així d'entrada, el dia que torno [a publicar columnes després de l'aturada estival]. Ja està, queda dit. [...] El càncer m'acompanya, i és lògic que a les meves dèries habituals, que ja coneixeu i que inspiren aquests articles, ara s'hi afegeixi la dèria per sobreviure". Parlarà ocasionalment als articles de la seva malaltia -sempre en clau d'aprenentatge i d'esperança- després de reflexionar que pot ser útil per a altres persones que la pateixen, si la veuen normalitzada en boca d'una figura pública que s'hi adreça en primera persona i sense complexos.

Després d'unes setmanes de feina intensa i emotiva, Capdevila cita els treballadors de l'ARA: és el 24 de novembre, el dia abans que l'ingressin per extirpar el tumor. "Us vull anunciar que el consell d'administració em va fer una oferta generosa per deixar la direcció de l'ARA i ocupar una nova posició més adequada a la meva situació, i la vaig acceptar, agraït", explica. "L'ARA ha sigut el projecte de la meva vida i ara el meu projecte és la meva vida". De nou, la vida. El periodista accepta el càrrec de director fundador i segueix publicant el seu article diari, a banda d'entrevistes a pensadors i educadors de primer ordre.

El discurs més emotiu

El discurs de comiat es converteix ràpidament en viral pel que conté de crítica al poder. “Tots els directors tenim finals bruscos. Si no se’t carrega un càncer se’t carrega un amo, o un govern, o un banc, o una combinació d’algunes d’aquestes coses”. Reivindica la ingenuïtat en l’ofici i, amb la ironia habitual, dedica un dels agraïments: “A tots els que van intentar que l’ARA no sortís o que no ens en sortíssim. Persones amb noms i cognoms que van fer de tot. Alguns ara ho han oblidat i m’abracen i em diuen que ells ja ho sabien, que aniria bé. Jo no oblidó el que feien. No ho oblidó perquè els ho agraeixo. Confesso que he estat moltes vegades a punt de deixar la direcció, per esgotament, en moments difícils. Però a la nit pensava en l’alegria que tindrien i decidia continuar”. Algunes de les seves columnes més punyents -lliure ja de l’arnès inherent al càrrec- apareixeran just després d’aquest comiat.

Els mesos següents són de descompressió, després d’haver estat cada dia des de les set del

matí i fins a la mitjanit embolicat amb el diari. El seu monòleg ‘Educar amb humor’ es converteix en un fenomen viral i s’embarca en una gira per Catalunya i Espanya, on omple teatres amb les seves reflexions humorístiques, fruit d’anys de reflexionar sobre l’art -o tal volta ofici- de fer pujar les criatures. Són uns temps en els quals s’acumulen també els premis. Entre els més importants, el Marta Mata d’educació, el Ciutat de Barcelona i el Premi Nacional de Comunicació de la Generalitat.

Manté, mentrestant, la gimnàstica de l’article diari, que el lliga al món. I, tot i la convalescència intermitent a què l’obliga el tractament amb quimioteràpia, segueix involucrant-se en projectes. Prepara un recull de les seves entrevistes relacionades amb l’educació per a l’editorial Arcàdia. També una selecció dels seus articles més significatius, entre els més de 3.000 que ha publicat. I segueix entrevistant pensadors de primer nivell, fidel a la seva voluntat d’acostar el periodisme a la filosofia, és a dir, al coneixement.

Sempre en positiu

Tanca el 2016, un any difícil, reflexionant de nou en positiu: fa la llista de setze coses que, tot i trobar-se enmig d'unes circumstàncies tremendes, ha pogut aprendre: "Acceptar les limitacions té un punt dolorós i un altre d'alliberador. Deixes anar pes i et pots abocar en cos i ànima al que et queda, si aprens a deixar de lamentar el que perds. Quan es tanca una porta s'obren soletes un munt de finestres".

Una recaiguda en la seva malaltia, a principis d'any, l'obliga a deixar l'article diari. Però se'n refà i recupera la ploma -amable i incisiva alhora-, tot i que limitant-se als caps de setmana. L'esperança rebrota amb la primavera i viu un Sant Jordi excepcional: finalment ha aparegut el seu llibre d'articles, titulat 'La vida que aprenc', que es converteix en el llibre més venut de la diada literària en la categoria de no-ficció.

Són setmanes d'activitat intensa. Tot i la duresa del tractament al qual se sotmet, li queda força per portar el seu monòleg 'Viure amb

humor' al teatre l'Atlàntida de Vic, aquest passat 23 de maig, i és un èxit aclaparador. Setmanes enrere, l'auditori AXA esgota les 600 entrades disponibles per a la presentació de 'La vida que aprenc', que també amenitza amb el seu monòleg. Les persones que organitzen l'acte li pregunten si vol que es limiti la signatura de firmes a uns minuts després de la presentació, per no abusar de la seva resistència física. Diu que de cap de les maneres, i signa exemplars tant abans com després de l'acte. S'alimenta de la proximitat dels lectors i escolta, escolta molt, seguint un dels seus últims propòsits periodístics.

La notícia de la seva desaparició deixa un buit intolerable en l'ànim d'aquesta redacció, que ha hagut d'acomiarar -també injustament i abans d'hora- els companys Ignasi Pujol i Tatiana Sisquella. Amb la mort de Capdevila, el periodisme català es queda sense una de les persones que més han contribuït a renovar-lo. I el país queda orfe d'una de les seves veus més estimades.

Zygmunt Bauman

Pere Virgili

El pensador de la
modernitat líquida

— Jordi Nopca

"La migració massiva no és, ni de bon tros, un fenomen nou. Ha acompanyat l'era moderna des dels seus inicis, si bé canviant-ne una vegada i una altra i invertint-ne de tant en tant la direcció", escrivia Zygmunt Bauman a 'Desconeguts a la porta de casa' (Arcàdia, 2016), l'últim assaig que va publicar en vida, centrat a analitzar l'anomenada "crisi dels refugiats" i la pèrdua progressiva de drets dels ciutadans. "El nostre estil de vida -afegia- implica que hi hagi «persones sobrees»". El sociòleg polonès -va néixer a Poznan el 1925 i va morir ahir a Leeds, als 91 anys- va dedicar gran part de la seva abundant bibliografia a aprofundir i denunciar les desigualtats, inseguretats i febleses de les societats contemporànies occidentals, instal·lades en la "modernitat líquida", terme que va popularitzar a finals de la dècada dels 90.

Des de 'Modernidad y Holocausto' (1989), Bauman va publicar molt -una cinquantena de títols-, al mateix temps que es convertia en un conferenciant hiperactiu i d'una gran popularitat, potser perquè la seva obra s'adreçava a "gent corrent que lluita per conservar la humanitat". L'agenda de Bauman va estar atapeïda de cites pràcticament fins al final de la seva vida, i els escenaris on apareixia eren, ocasionalment, tan inesperats com el del festival de reggae Rototom, on el 2012 va advertir una vegada més dels riscos de no

corregir el rumb: "Si continuem produint tant, sobreexplotant els recursos del planeta, i no donem importància al canvi climàtic, els nostres nets afrontaran una guerra pràcticament inevitable". El Bauman dels últims anys va ser una poderosa màquina de crear titulars. "La globalització econòmica, i també la criminal i la terrorista, ja formen part de la realitat; la globalització política, però, encara no ha començat". "Ara per ara, la nostra única certesa és la incertesa". "Les xarxes socials fan que la gent se senti una mica millor perquè la solitud és la gran amenaça en aquests temps d'individualització que vivim: són molt útils, però són una trampa". "Avui, les 85 persones més riques del món tenen tants diners com tota la meitat més pobre del planeta, uns 3.500 milions de persones. El resultat és que el capitalisme genera, i cito textualment Thomas Piketty, autor d' 'El capital al segle XXI', «una desigualtat arbitrària i insostenible de manera automàtica», que mina radicalment els valors meritocràtics en els quals es basen les societats democràtiques". Incertesa, injustícia, intolerància: aquestes són tres de les característiques del món nascut durant la postmodernitat -líquid, inaferrable i fugisser- que Bauman va estudiar a fons durant la fecunda etapa britànica, que va arrencar el 1972, quan va començar a donar classes a la Universitat de Leeds.

El llarg camí fins al Regne Unit

La columna vertebral del pensament de Bauman és la reflexió crítica moral i ètica. Els seus orígens jueus no li van passar factura durant la Segona Guerra Mundial -el 1939 va poder fugir amb la seva família a l'URSS-, però més endavant, quan portava dues dècades de feina a la Universitat de Varsòvia, ciutat on ja havia publicat una desena de llibres, va ser expulsat de la docència per culpa d'una purga antisemita. Bauman, que estava casat amb la guionista i escriptora Janina Lewinson, va decidir marxar amb la dona i els fills a Israel, on va ensenyar sociologia a les universitats de Tel Aviv i Haifa. "Només hi vam aguantar tres anys -reconeixia temps després-. No volíem deixar de ser les víctimes d'un tipus de nacionalisme, el del nostre país, i convertir-nos en els botxins d'un altre, l'israelià".

El 1972, els Bauman es van instal·lar a Leeds, on el sociòleg va començar una tercera i fructífera etapa universitària. Paral·lelament a les classes va continuar publicant, però va ser a partir del 1990 -quan es va convertir en professor emèrit- que la seva productivitat va augmentar notablement. Des de llavors, no es va cansar d'exposar les contradiccions del neoliberalisme, que va mutar cap a l'hiperconsumisme i es va enrunar -parcialment, i va ferir de mort la classe mitjana- a partir de la crisi econòmica del 2008.

En aquells moments, Bauman ja era un intel·lectual de referència a Europa, capaç

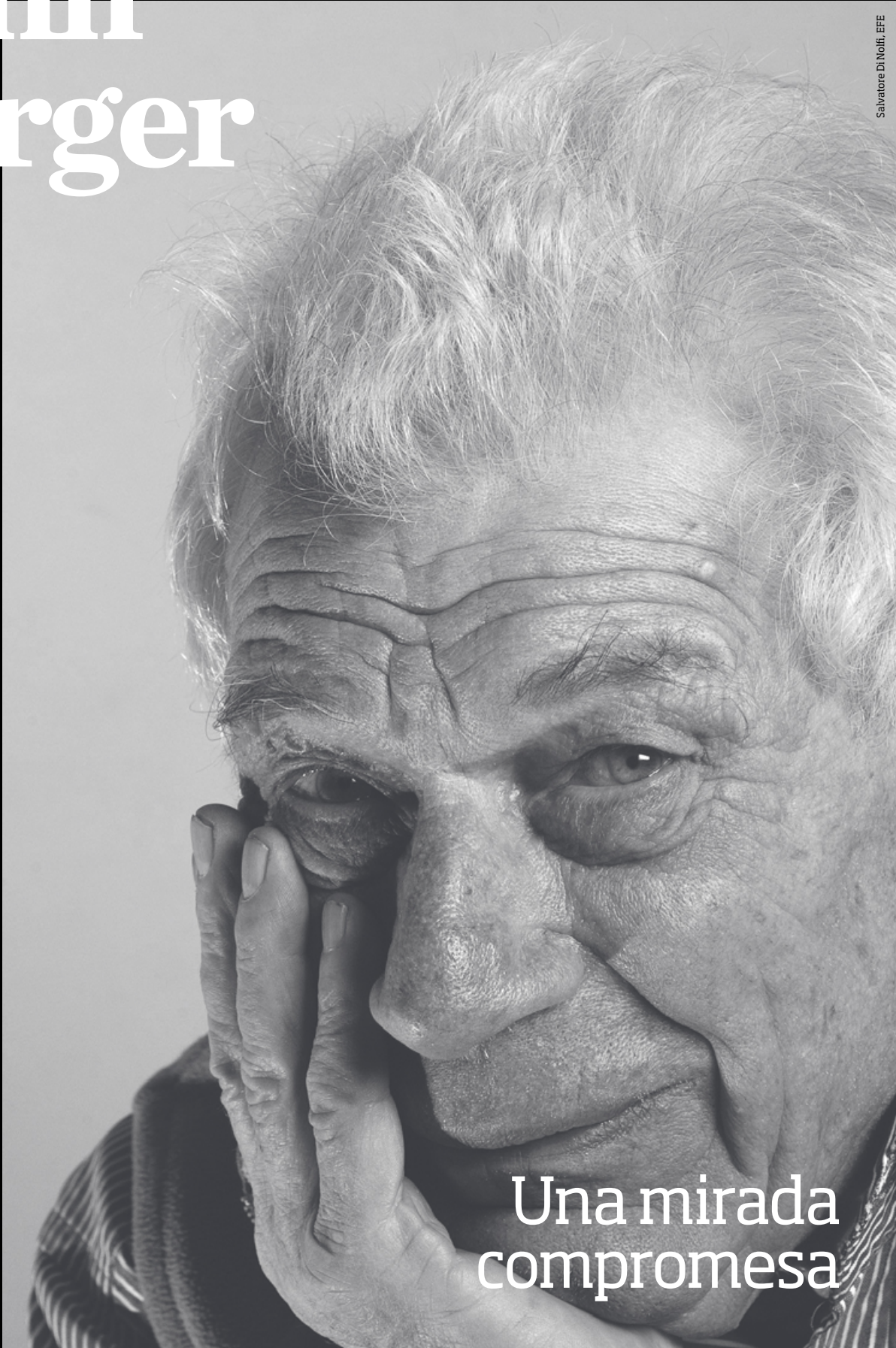
de no vincular l'Holocaust exclusivament amb el poble jueu sinó de relacionar-lo amb la tecnificació de la societat moderna ('Modernidad y Holocausto', 1989) i també d'endinsar-se en l'esmunyedís present a través d'assajos fonamentals com 'La posmodernidad y sus descontentos' (2001) -en què advertia de l'atac sistemàtic de l'ordre establert contra l'estranyesa-, 'Amor líquido' (2005) -en el qual estudiava la fragilitat de les relacions de parella contemporànies, marcades per la superficialitat, la fugacitat i l'absència de compromís- i 'Vida de consumo' (2007), en què s'acostava a la transformació del consumidor en objecte de consum. "Quin paper pot tenir l'ètica en un món dominat pel capitalisme?", es preguntava el 2008. El Bauman de l'última dècada estava potser menys interessat a dissecar els efectes de la contemporaneïtat en l'individu que a exposar les grans amenaces que assetgen el món.

Després de la mort de Janina Lewinson el 2010, l'activitat editorial de Bauman es va incrementar encara més. Als tres llibres publicats el 2016 cal afegir-hi 'Retrotopia', que apareixerà en anglès el 27 de gener. Hi explica que el somni utòpic s'ha desplaçat del futur cap al passat: incapaces de pensar nous camins, les societats es refugien en les grans idees de temps pretèrits.

John Berger

Salvatore Di Noia, EFE

Una mirada
compromesa

— Àlex Susanna

Ara que ens ha deixat, sembla talment que molts dels seus llibres truquin a la porta de la memòria per impedir ser oblidats i es fa doncs difícil triar-ne uns en detriment d'altres: de fet, tots duen el segell inconfusible del seu autor, John Berger (Londres, 1926 - París, 2017), mort als noranta anys. Qui va ser, però, aquesta veu que sovint semblava remar a contracorrent o xiuxiuejar en el desert? Un dels escassos *maîtres à penser* d'aquests últims cinquanta anys. Un far de llum tènue -si voleu- però indefallent, constant, esperançada. Un referent per a molts que no en buscaven ni creien que en pogués sorgir cap en els nostres temps tan aspres. Algú que va començar la seva trajectòria com a brillant i polèmic crític d'art -hereu de Walter Benjamin i George Orwell- i va acabar desplegant una singular capacitat de visió prescindint de mestratges, fronteres, jerarquies, gèneres, correcció política o estètica i idees reçues. Algú en qui la història, les coses, la vida, les persones, les ciutats, els animals, les fotos, la política, l'amor i la cultura -l'art, sobretot- ressonaven de manera entrelaçada, com a fecunds vasos comunicants que són, a fi d'il·luminar-se els uns als altres.

Pintor abans que escriptor, humanista de filiació marxista fins a l'últim moment, autoexiliat des de feia molts anys en un poblet de l'Alta Savoia -Quincy-, Berger va acabar

sent un savi desclassat i desclassificat que es reinventava en cada nova obra per sentir-se viu, explorar territoris inconneguts o dir la seva en qüestions candents i punyents (com el seu compromís amb la causa palestina o amb els refugiats). L'artífex d'una escriptura necessària, que el primer que feia -per respecte als seus lectors- era convèncer-nos de la raó de la seva existència. Una escriptura lliure, tenaç, analítica, digressiva, imprevisible i per damunt de tot compromesa. Empàtica, amb qui o amb què? Amb el seu objecte, fos el que fos: un gos -cas de la novel·la King (Alfaguara, 2000)-, una ciutat - El toldo rojo de Bolonia (Abada, 2011)-, un artista - Tiziano, Ninfa y Pastor (Ardora, 2003)-, una persona - Rondó para Beverly (Alfaguara, 2015), la seva dona-, una afició - Sobre el dibuix (Viena, 2016)-, o un filòsof - El cuaderno de Bento (Alfaguara, 2012), dedicat a Spinoza-, per esmentar només uns pocs exemples de les múltiples formes que revestia el seu compromís. Algunes van ser fetes en col·laboració amb un o altre dels seus fills, Katya i Yves: l'obra com a fructífer diàleg amb una altra veu per parlar de Tiziano a través de postals o de la mare i esposa morta tot intercanviant-se dibuixos. L'una i l'altra, una petita meravella: lliçons d'estètica, de poètica, de vida, tot amalgamat de manera inextricable i suggerent.

Un autor polièdric

Berger, l'autor d'una trentena llarga de llibres, entre novel·les, assajos, narracions, poemaris, obres de teatre, guions de cinema -tres dels quals per a Alain Tanner-, articles i aquella mena d'obres inclassificables en què la narració, el dietari, l'apunt, el poema, la digressió, l'aforisme, la traducció i la crítica es donen feliçment la mà i formen un tot orgànic, un artefacte literari d'allò més original. D'aquestes n'hi ha una que m'agrada especialment, *Y nuestros rostros, mi vida, breves como fotos* (Blume, 1999). Una de les notes comença dient: "Avui la meva dona m'ha despertat preguntant-me quin era el meu pintor preferit", i conté com a resposta "improvisada" algunes de les millors pàgines que mai he llegit sobre Caravaggio.

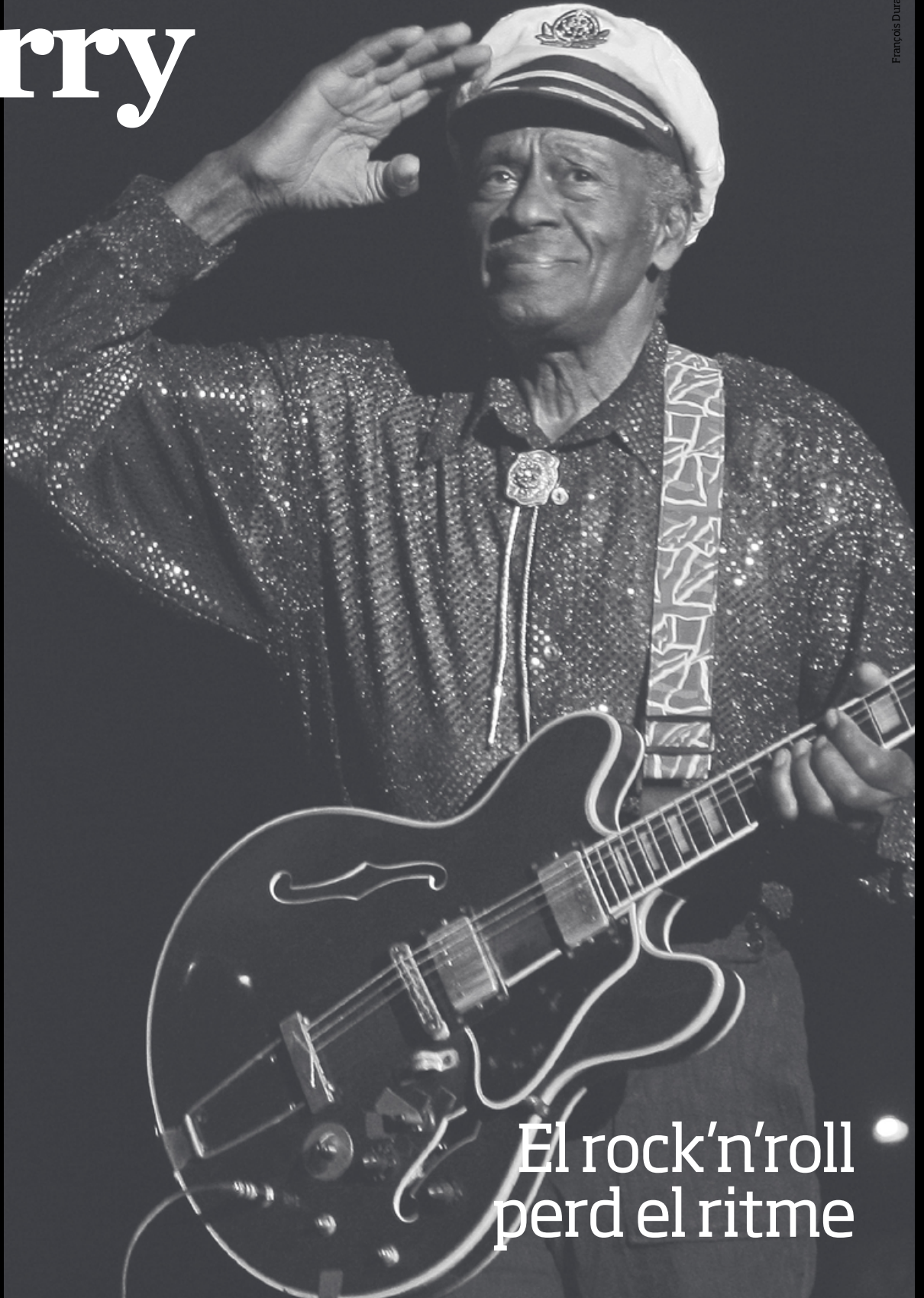
Aquesta és una de les seves obres més personals, si més no perquè aplica lents de profunditat a la immediatesa de la pròpia experiència. Ara bé, de personals ho són totes:

percebem en tot moment que qui ens parla, qui traspua i s'articula en cada frase, és una veu calma, meditativa, coratjosa, clara i cada cop més sàvia, com n'hi ha hagut poques en els nostres temps. Això és el que sens dubte ens permet retrobar-lo en qualsevol de les seves obres, tant les de caire més assagístic -des de *Fama y soledad* de Picasso (Alfaguara, 2013), una de les millors obres sobre el pintor malagueny, fins a *Maneres de mirar* (Edicions de 1984, 2011), sens dubte la més influent i la que més el va popularitzar, passant per *La apariencia de las cosas* (Gustavo Gili, 2014), tota una galeria d'artistes de la modernitat passats pel seu sedàs-, com les més personals i difícils de classificar: penso en la sucosa correspondència sobre el color que manté amb el cineasta John Christie a *Te mando este rojo cadmio* (Actar, 2000), on entre altres coses diu: "Penso que, en una altra vida, podria viure a Barcelona i parlar en català".

Chuck Berry

François Durand, Reuters

El rock'n'roll
perd el ritme

— Jordi Nopca

"El rock'n'roll és el meu fill, però també el meu avi", va dir Chuck Berry en una ocasió. Potser per aquest motiu les seves cançons -repartides en una vintena de discos d'estudi concentrats en només dues dècades- comparteixen una cohesió indestructible, que consisteix en una melodia de guitarra lluminosa i addictiva, una veu àgil i el ritme, sovint elemental, de la bateria, tot això secundat per una línia de baix i de piano gairebé invisibles, però fonamentals per semblar un magnífic caos controlat, perfecte per enrampar l'audiència amb dosis fins llavors insòlites d'entusiasme.

Berry es va convertir en un dels pioners del gènere des que Chess Records va publicar el seu primer single, Maybellene. Era l'any 1955 i el músic -que havia nascut a Saint Louis el 1926- estava a punt de creuar la frontera dels

30 anys, però va aconseguir fer embogir les joves generacions de nord-americans al mateix temps que Elvis Presley debutava el 1956. Si Presley -el cantant blanc de la veu negra- sacsejava el públic amb Blue suede shoes, I got a woman, Tutti frutti i Money honey, Chuck Berry -el cantant negre de la veu blanca- tenia un grapat de hits també imbatibles: només en els seus dos primers anys de trajectòria va donar a conèixer Roll over Beethoven, Too much monkey business i School day. La fórmula era senzilla però eficaç: històries d'amor, de cotxes ràpids i d'instituts, esquitxades puntualment de sentit de l'humor, com passava a No particular place to go, en què explicava com una parella havia de tornar a casa amb la cua entre cames perquè eren incapaços de descordar els cinturons del cotxe en què es feien petons amb voracitat.

Anys de glòria

En menys d'una dècada, Berry va aconseguir la fama que el protagonista de Johnny B. Goode buscava. "De les cinc coses més importants a la vida, la primera és la salut, la segona és l'educació i la tercera els diners. De les altres dues me n'he oblidat", reconeixia. El 1957, el mateix any que publicava el seu primer elapé, *After school session*, Berry va comprar un terreny de 12 hectàrees on va obrir un restaurant i un petit parc d'atraccions. Un any després, el mateix en què triomfava amb *Carol* i *Run Rudolph run*, inaugurava la seva pròpia sala de concerts, el *Bandstand*, a Saint Louis. Entre les influències de Berry hi havia el bluesman Muddy Waters i el guitarrista T-Bone Walker -de qui va adoptar la tècnica de pinçar dues cordes de la guitarra alhora, creant un efecte innovador-, però també el country i el hillbilly. L'impacte de les seves cançons va ser tan poderós que van travessar l'Atlàntic i van inspirar dos grups que tot just començaven, els Rolling Stones i els Beatles. Els primers van debutar el 1963 amb el single *Come on* -versió d'un tema de Berry del 1961-; els segons van arribar a cantar una vintena de cançons del nord-americà, entre les quals hi havia *Rock and roll music*, *Almost grown* i *Little Queenie*, en què Berry cantava una frase premonitòria: "Ella és massa atractiva per tenir disset anys i un minut".

L'any 1959, en el cim de la seva popularitat, Chuck Berry va ser arrestat. Se'l va jutjar per possibles relacions sexuals amb una cambrera de 14 anys. Va superar el primer judici -perquè el jutge va ser acusat de racisme- però el 1962 un segon jurat el va declarar culpable i va haver de

passar vint mesos a la presó. Quan en va sortir, a banda de córrer a denunciar els Beach Boys per plagiar-li la melodia de *Sweet little sixteen* a *Surfin' U.S.A.*, es va ajuntar amb Bo Diddley, llegenda del *rhythm'n'blues*, per gravar *Two great guitars* (1964). Trigaria només uns mesos a publicar un altre disc, *St. Louis to Liverpool* (1964), que incloïa *Promised land* i *You never can tell*, cançó que tres dècades després tornaria a fer furor perquè Quentin Tarantino la va incloure a *Pulp fiction*: en una de les escenes emblemàtiques de la pel·lícula, John Travolta i Uma Thurman la ballaven estilosament. Eren dos fills del rock'n'roll ballant la música sempre jove d'un avi que en aquells moments s'acostava a la setantena.

Berry, que tenia molt males puces -una vegada va clavar una coça a Jerry Lee Lewis perquè li havia discutit que fos el rei del rock'n'roll-, era capaç d'ironitzar sobre els tràngols que va patir amb la justícia. "Cada dècada me'n passa alguna", deia. El 1979, poc després de tocar per al president Jimmy Carter, va tornar a la presó per evasió fiscal. Va ser entre reixes que va escriure el gruix de les seves memòries, que no publicaria fins al 1988. Dos anys després, el 1990, va ser denunciat per diverses clientes del restaurant de Missouri que havia comprat, *The Southern Air*: l'acusaven d'haver instal·lat una videocàmera al lavabo de dones. Berry va acabar pagant gairebé un milió d'euros per evitar més problemes. Superat aquest últim tràngol, el músic va continuar oferint concerts, i fins i tot va gravar un últim disc, encara inèdit, que serà el testament d'una estrella que va ultrapassar uns quants límits, igual que els personatges de les seves cançons.

Bimba Bosé

Icona rebel de la
moda espanyola

— Joan Callarissa

Bimba Bosé va morir als 41 anys. Figura habitual de l'avantguarda madrilenya i d'acció poc convencional en l'escena cultural, l'artista ha mort després de lluitar contra el càncer durant tres anys, primer superant un tumor al pit esquerre i després enfrontant-se a les metàstasis derivades al fetge, als ossos i al cervell, tal com ella mateixa havia explicat als mitjans. Neboda del cantant Miguel Bosé, Bimba va treballar com a model amb fotògrafs de prestigi com Steven Meisel i Mario Testino i va ser portada de revistes de la talla de Vogue o Harper's Bazaar. També va desfil·lar en passarel·les com les de Londres, París, Nova York i Milà. En el terreny de la moda també destaca com a musa del seu íntim amic, i soci, David Delfín, que va viure els darrers temps afectat per la mateixa malaltia. A banda de la seva faceta com una model andrògina de canons dissonants, també és notable el seu pas per la música. La seva principal aportació creativa va ser amb The Cabriolets,

el grup que va muntar al costat de la seva parella, el músic Diego Postigo. Amb la banda va cantar en castellà i anglès des del 2007. Ahir, el ministre de Cultura, Íñigo Méndez de Vigo, en recordava la versió de *Como yo te amo* que van fer sobre la base de la cançó d'entrada de Twin Peaks. La seva cançó més popular és el duet *Como un lobo* que va fer al disc *Papito* amb el seu oncle Miguel. Bosé també va fer d'actriu en algunes ocasions. Per exemple, al biopic de Jaime Gil de Biedma, *El cónsul de Sodoma*, o a *Julieta*, de Pedro Almodóvar.

Nascuda a Roma amb el nom d'Eleonora Salvatore, Bimba era mare de dues nenes fruit de la seva relació amb Postigo, Dora i June, de 13 i 5 anys respectivament. Actualment era parella del model Charlie Centa, amb qui es portava 17 anys i amb qui feia de DJ a duet. Amb ell i les seves filles s'havia instal·lat els darrers temps a Sotogrande, a Cadis.

Chiquito de la Calzada

Amo d'un
humor únic

— **Joan Callarissa**

Chiquito de la Calzada no va poder superar l'angina de pit que havia tingut a finals d'octubre, que l'havia obligat a sotmetre's a un cateterisme que ja no el va deixar sortir de l'hospital de Màlaga, on finalment va morir. El còmic se'n va anar als 85 anys sense haver rebut la Medalla d'Andalusia que tanta il·lusió li feia. Sí que tenia, en canvi, altres reconeixements que també havien sigut molt importants per a ell. Tot i això, mai prou per fer que parlés seriosament quan els rebia. I és que una de les marques de la casa del seu humor és que era permanent. No hi ha cap vídeo d'ell on expliqui res sense fer bromes. Ni ningú l'hi reclama.

Amb l'anunci de la seva mort diversos mitjans recordaven que quan el 2004 li van posar el seu nom a un parc de la seva Màlaga natal va dir en el seu discurs en la inauguració que posaria "sis-cents dòlars de multa" a qui no el visités. Un acudit que va continuar dient que ja només li quedava entrar a la Real Academia per les seves aportacions al diccionari castellà. Lamentava, però, que li haguessin dit que no hi podia entrar perquè "no hi havia cadires". "Se les han emportat", explicava.

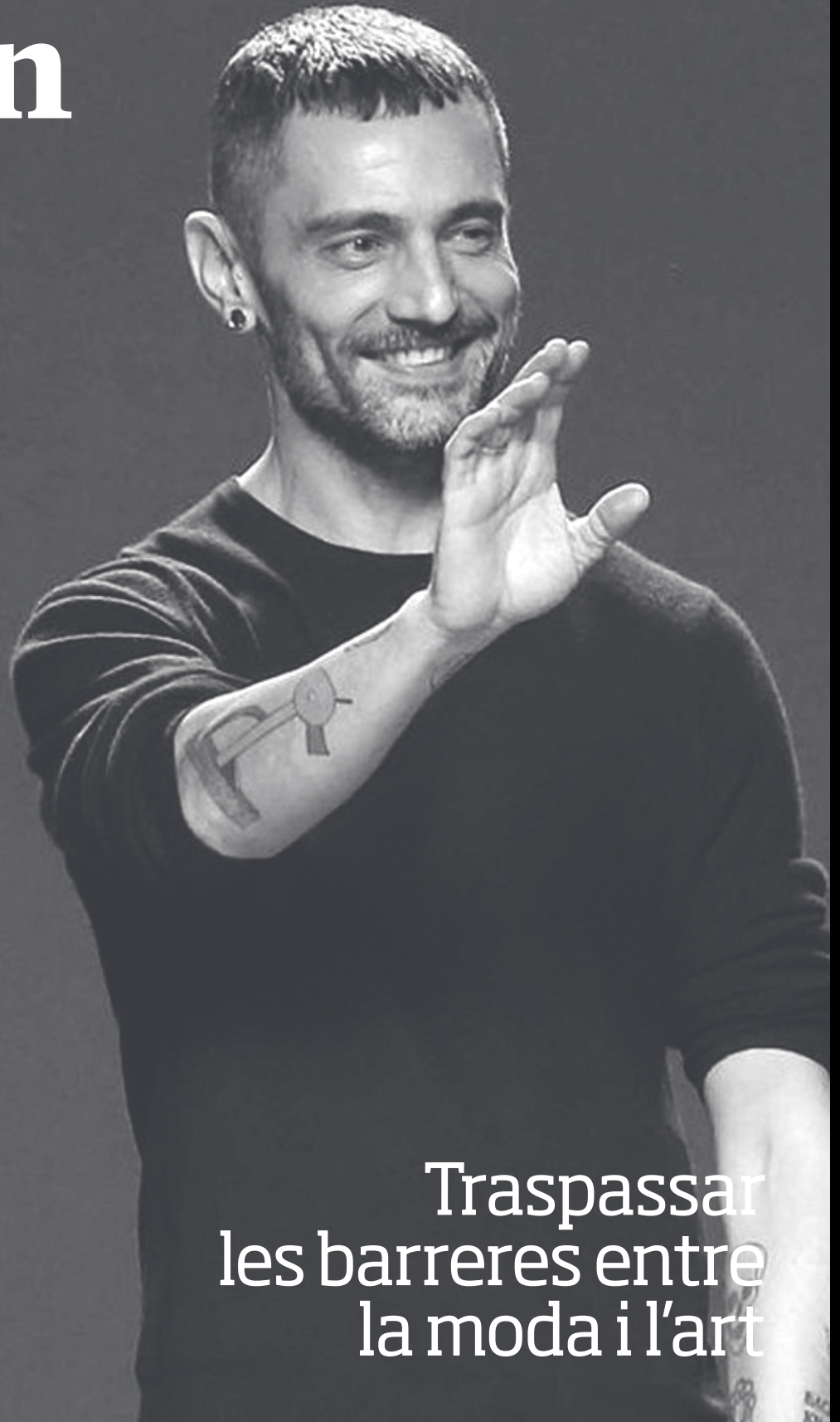
Una comicitat perenne que duraria fins a l'últim moment. Fa un mes, quan va caure a casa seva i va haver de passar-se tres dies a l'hospital, va utilitzar el seu compte de Twitter per tranquil·litzar els seus moltíssims segui-

dors. "Només ha sigut una petita caigudeta de Roma" i "Només ha sigut una caiguda físicament", van ser els seus missatges.

I és que les seves particulars construccions lèxiques van constituir l'altra gran pota del seu humor, sempre acompanyats per la seva pronunciació i gestualitat úniques. "Te das cuen", "Eres un fistro", "¡Cobarde, pecador!", "Hasta luego, Lucas", "A can de mor", "Al atacar", "Siete caballos que vienen de Bonanza" o "Trabajas menos que el sastre de Tarzán" són creacions seves que encara perduren entre públics de totes les classes i condicions. I ahir va quedar en els condols, que anaven des del PP fins a Podem passant per la Casa de Rei o el director Santiago Segura, que el va fitxar per a Torrente 5.

Chiquito havia acumulat un gran afecte popular al llarg de la seva curta carrera còmica, que va començar als 62 anys, després d'una vida dedicat al flamenc, que el va portar a viure al Japó dos anys. Des de llavors, la popularitat no el va abandonar mai i el va portar a aparèixer en sis pel·lícules. El seu èxit va ser tan massiu que el 1994 una reemissió d'acudits d'ell va aconseguir mig milió més d'espectadors que un partit del Reial Madrid a la Champions. L'únic moment trist que se li coneix va ser el 2012, quan va perdre la seva dona, Pepita, després de 62 anys junts i sense fills.

David Delfín

Traspassar
les barreres entre
la moda i l'art

— **Joan Callarissa**

El dissenyador de moda David Delfín va morir als 46 anys. El malagueny no va poder superar la batalla contra els tres tumors cerebrals que li van detectar a principis del 2016. Un dels últims cops que s'havia tingut notícia d'ell va ser a finals de gener del 2017, quan una sèrie d'amics es van reunir a casa seva per fer el Cap d'Any, ja que el 31 de desembre el modista no va poder celebrar el canvi d'any perquè la seva salut passava per un moment especialment delicat. Després d'una lleu remuntada, amics com Bibiana Fernández o el realitzador Fé-

lix Sabroso van anar a casa seva per menjar-se el raïm.

Les visites dels seus amics eren habituals i en deixaven rastre a les xarxes. L'últim cop que va transcendir una festa de les que feien per donar-li ànims va ser el dia 9 d'abril, quan la seva colla habitual el va acompanyar, amb seu inseparable nòvio, el fotògraf Pablo Sáez, fins a la Casa de Campo de Madrid per celebrar l'arribada de la primavera. En aquesta festa també hi havia Rossy de Palma, l'estilista Pelayo Díaz -exparella seva- i l'actriu Hiba Abouk.

Un cas molt complicat

La malaltia de Delfín, tres tumors cerebrals -un dels quals inoperable-, va fer-se pública a principis d'abril del 2016, poc després que el malagueny presentés una col·lecció a la Mercedes-Benz Fashion Week de Madrid, una desfilada que poc després reconeixeria que ja havia fet amb algunes molèsties. Després de l'operació, el dissenyador va concedir una entrevista a la revista *Vogue* en què explicava alguns detalls del seu estat de salut i admetia aquella situació.

"A mitjans de gener vaig començar a tenir molèsties, com rampes a la part dreta del cos. Tres vegades en un cap de setmana", explicava a la publicació de moda. Tot i que el seu

metge li va suggerir que allò podria ser "cosa de l'estrès", "un quadre d'ansietat", finalment la gravetat de la situació es va descobrir quan després de desfilars a la Madrid Fashion Week va tenir un atac epilèptic. "El dia 5 d'abril van decidir que s'havia d'operar. Un [dels tres tumors] no es podia tocar per la zona on era; un altre estava bé, es podia treure sense risc de lesions; i l'altre era complicat però operable", va confessar llavors. Concedida mentre ja estava rebent quimioteràpia i radioteràpia, Delfín reconeixia en l'entrevista: "Sé que és greu, que és una lluita real, que la malaltia vol seguir endavant... però hem de parar-la. Em sento amb moltes ganes, estic a punt. No tinc por".

Bimba, la seva musa

La seva malaltia sempre va anar lligada pel temps i per l'amistat a la de Bimba Bosé, íntima amiga seva, sòcia de la seva marca i musa de totes les seves col·leccions. La neboda de Miguel Bosé moria el 23 de gener després de batallar contra un càncer de mama que se li havia manifestat també en forma de metàstasi arreu del cos. Tenia 41 anys i en el seu comiat va ser una de les últimes vegades en què es va poder veure Delfín, que va treure forces de flaqueza per assistir-hi tot i que la malaltia ja estava fent-li passar molts mals moments,

tal com van explicar llavors la majoria de mitjans.

Tot i això, Delfín, que en els últims temps havia vist molt minvada la mobilitat i la capacitat de parlar, sempre es va mantenir ferotge contra la malaltia. "Rendir-se a la malaltia no em sembla una idea atractiva", va dir en una ocasió, quan va participar en un acte públic a favor de la prevenció contra la sida. Seria el seu últim acte públic i, algunes de les seves frases, van arrencar sonsors aplaudiments entre el públic.

Reconeixement professional

Durant la malaltia, també hi ha hagut lloc per al reconeixement professional de Delfín. El dissenyador va ser guardonat amb el Premio Nacional de disseny de moda el 2016. L' "audàcia, valentia i compromís social de la seva obra, amb una assenyalada identitat espanyola que desenvolupa un univers avantguardista propi", van ser els motius que el van fer mereixedor, segons el jurat, del guardó. Una distinció que va rebre "feliç" però que, a causa de les seqüeles de la

malaltia, va advertir que no sabia si podria anar a recollir.

El premi, atorgat pel ministeri d'Educació, Cultura i Esport i dotat amb 30.000 euros, volia reconèixer el caràcter rebel del creador, polèmic des del principi per la seva aproximació a la moda. "Traspassar les barreres entre la moda i l'art, els gèneres i les generacions, i l'àmbit comercial i artístic", van formar part també de les raons que li van fer merèixer la distinció.

Els orígens de la seva firma

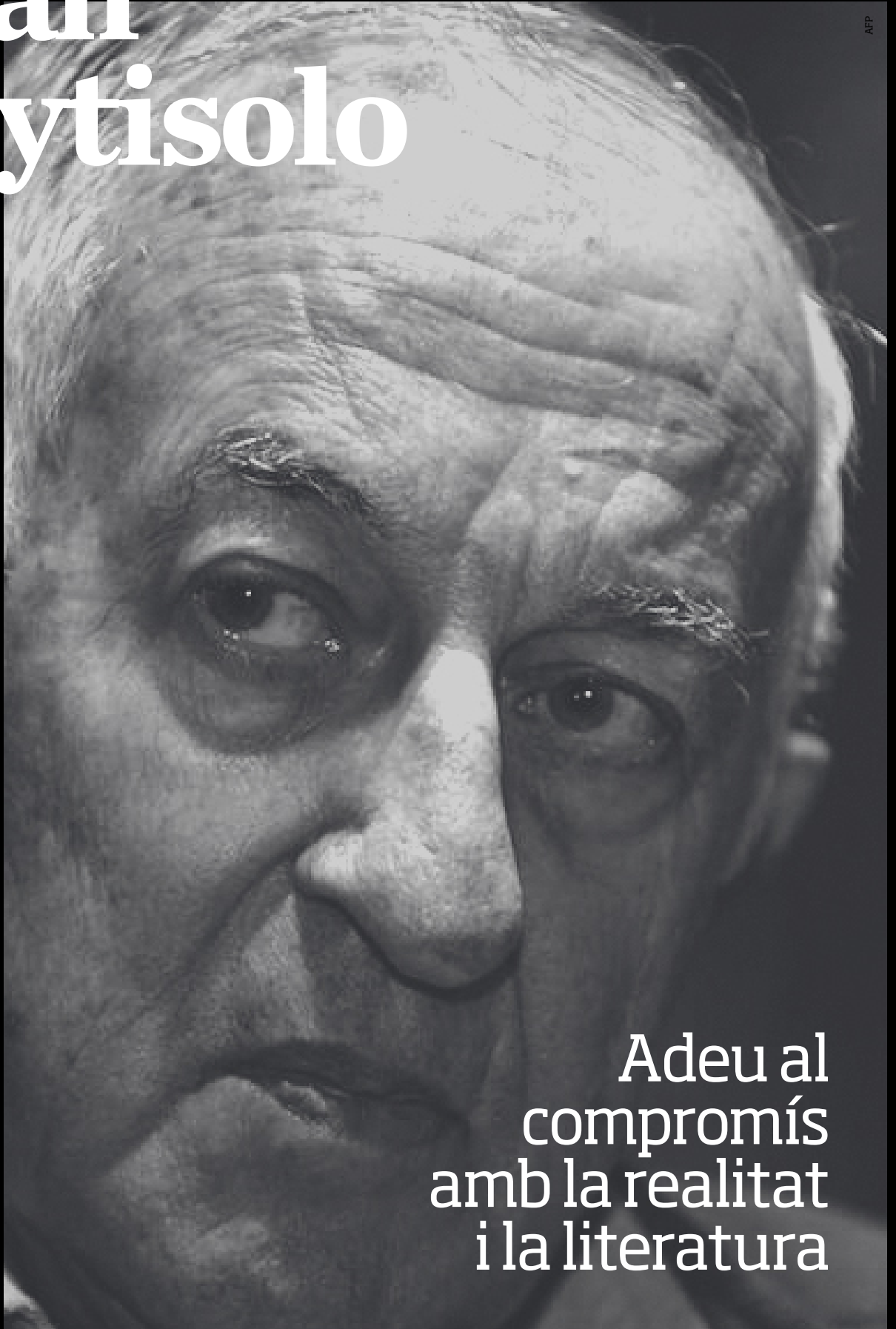
El dissenyador va crear la seva marca, Davidelfin, el 2001, juntament amb la seva parella Gorka Postigo, els dos germans d'aquesta parella i la model Bimba Bosé. Només dos anys més tard, el 2003, ja va rebre el premi L'Oréal París a la millor col·lecció jove de la llavors passarel·la Cibeles. El 2009 va debutar a la Setmana de la Moda de Nova York. Dissenyador, pintor, actor i model fotogràfic, la seva creativitat anava més enllà del vestir, ja que també havia creat peces de decoració, ulleres o vestuari per a la Compañía Nacional de Danza espanyola.

Entre la seva àmplia aportació a la moda, en què plasmava totes les seves dèries, queda com a mèrit elevat el fet d'haver pogut mantenir dreta una marca en el context de la precària indústria espanyola -en què va construir una marca fàcilment identificable- i haver sigut dels primers d'haver-se endinsat en la tendència 'agender', tan en voga últimament. Pantalons que semblaven faldes o viceversa, samarretes amb elements de camises i una gran varietat de peces de vestir que incorpora-

ven parts del davant al darrere i viceversa, van constituir un element molt identificable de la seva marca.

La mateixa determinació que va aplicar contra la malalta la va demostrar també en el negoci de la moda. Arribat a Madrid fa 25 anys amb la intenció de ser actor, va ser al Festival de Benicàssim del 1999 on se li va despertar la curiositat per la moda després que unes peces militars amb la seva característica tipografia triomfessin entre els assistents. Després d'allò, va viure molts alts i baixos. Els alts, presentar col·lecció a la Setmana de la Moda de Nova York el 2009 i 2010. Els baixos, el forat econòmic que allò li va deixar. Va haver de tancar la seva única botiga i el 2015 va haver de deixar d'assistir, fins i tot, a la Setmana de la Moda de Madrid. Tot i això, les seves presentacions sempre van comptar amb un ampli suport mediàtic en vista de la seva àmplia xarxa d'amics acèrrims del món de la faràndula i la seva constant habilitat per no deixar indiferent ningú.

Juan Goytisolo

AFP

Adeu al
compromís
amb la realitat
i la literatura

— Laura Serra

Si s'havia de triar entre la consciència social i l'experimentació literària, ningú no li va dir a Juan Goytisolo. L'escriptor va mantenir fins al final el seu doble compromís amb el seu temps i la seva obra creativa i ho va fer de manera radical, sense fissures. Fins i tot quan fa dos anys va acceptar el premi Cervantes 2014, el més important de les lletres espanyoles, ho va fer amb el discurs més curt i contundent que es recorda -i sense el preceptiu jaqué: duia l'única corbata que tenia, comprada feia 35 anys-. "Les raons per indignar-se són múltiples i l'escriptor no pot ignorar-les sense trair-se a si mateix", va dir desgranant davant del rei les injustícies de la crisi econòmica, política i social, i fent fins i tot una al·lusió a Podem. "No ens resignem", va clamar. El cos de l'escriptor, però, va defallir aquest diumenge després d'un any complicat

arran d'una caiguda i d'un ictus. Juan Goytisolo va morir als 86 anys a Marràqueix i serà enterrat al Marroc, al cementiri civil de Larraix, on també descansa Jean Genet.

Nascut a Barcelona l'any 1931, fill d'una família burgesa d'origen bascocubà, va perdre la mare en un dels bombardejos franquistes del 1938, una desgràcia que influiria la seva obra i la dels seus germans, el difunt poeta José Agustín i el novel·lista i acadèmic Luis. Després de publicar les dues primeres novel·les, emmarcades en el realisme crític de la immediata postguerra ('Juegos de manos' i 'Duelo en el Paraíso'), el 1956 va exiliar-se a París, on va treballar d'assessor de l'editorial Gallimard i es va casar amb l'escriptora francesa Monique Lange.

Trencament amb la convenció

Tot i l'èxit dels llibres anteriors, en què utilitzava la literatura com una arma de transformació política de la realitat, Goytisolo va viure un gir personal i literari: va trencar amb una literatura canònica i convencional alhora que va assumir la seva homosexualitat, una doble ruptura que cristal·litzaria en l'àcid retrat d'Espanya de 'Señas de identidad' (1966) i en el conjunt de la trilogia d'Álvaro Mendiola, que completen 'Reivindicación del Conde Don Julián' i 'Juan sin tierra'.

"Les modes l'havien portat a un lloc en el qual se sentia un impostor. Recupera el seu tarannà experimental i avantguardista i s'endinsa en un camí personal d'una banda de viatge pel nord d'Àfrica, i de l'altra, de recerca d'un llenguatge singular -explica el crític literari i expert en la seva obra Jorge Carrión-. Llegeix els clàssics, el Arcipreste de Hita, Fernando de Rojas, San Juan de la Cruz, Cervantes, i porta aquest llenguatge anacrònic al segle XX a

través de mestres i referents com James Joyce". L'escriptor explicaria aquesta evolució a les biogràfiques 'Coto vedado' (1985) i 'En los reinos de taifa' (1986), i es pot comprovar en títols com 'Makbara' (1980), 'La saga de los Marx' (1993), 'El sitio de los sitios' (1995) i 'Carajicomedia' (2000).

"Inventa una narrativa que és molt tradicional perquè connecta amb el llenguatge dels clàssics del Segle d'Or però al mateix temps és molt contemporània perquè formalment canvia de la prosa a la poesia, incorpora el corrent de consciència, paraules i sintaxi en francès i àrab, i temàticament aporta temes nous com l'homosexualitat i la televisió", afegeix Carrión. Ell es considerava "de nacionalitat cervantina", no només per esquivar parlar de pàtria i nacionalitat, també "per un sentit de l'humor irònic i intel·ligent" i "una obra on aparentment tot és molt real i formalment és més complex", opina el seu editor, Joan Tarrida.

Un esperit lliure

Goytisolo va fer un camí del tot solitari i heterodox, fins i tot geogràficament: des dels anys 80 va viure entre París i Marràqueix, on vivia el seu excompany i on es va instal·lar de manera definitiva el 1997. Però que fos un esperit lliure no vol dir que abandonés el compromís polític, tot i que en la literatura no n'hi havia ni rastre si no era per mofar-se'n. El paper d'intel·lectual amb voluntat d'influència l'exercia en els reportatges i articles a 'El País'. Per exemple, quan denunciava la situació del barri de La Chanca a Almería o quan lluitava perquè a la plaça Djemà-el-Fna de Marràqueix no hi obrís un centre comercial i en canvi fos Patrimoni de la Humanitat. També va fer de reporter en els conflictes de Bòsnia, Txetxènia, Palestina o Algèria. "És un d'aquells escriptors que al mateix temps que treballa la

seva intimitat i la seva consciència, s'obre i es preocupa de la història moderna i del dolor del món", diu Tarrida.

Goytisolo va deixar d'escriure ficció amb 'Telón de boca' (2003) i la seqüela 'El exiliado de aquí y allá' (de 2008, any en què rep el Premi Nacional). "Tinc la impressió que ja he dit tot el que havia de dir. No he escrit mai per guanyar-me la vida, sinó que m'he guanyat la vida per poder escriure", va dir a l'ARA el 2011. Galàxia Gutenberg va començar a publicar les seves "obres incompletes" el 2015. Les anomenava així perquè havia deixat obert l'últim volum, ja que es va mantenir actiu fins l'últim any. "Els responsables del seu llegat decidiran què es fa amb el que té escrit", assegurava ahir el seu editor.

Manuel Antonio Noriega

AFP

L'exdictador que
es va emportar
tots els secrets
a la tomba

— Anna Moyà

Una imatge per al record. El general Manuel Antonio Noriega, el 30 d'abril del 1988, plantat sobre un pedestal en un acte polític amb escassos assistents, al centre de convencions d'Atlapa, a Panamà, brandant un matxet amb la mà dreta. I cridant: "Aquest matxet representa la dignitat del poble panameny. [...] Ni un pas enrere". S'expressava contra qui fins llavors era el seu aliat, els Estats Units, i contra l'oposició que el volia fer fora i que l'acusava de corrupció, tràfic de drogues i contraban d'armes. Noriega s'atrinxera al poder, i es nega a desmantellar el règim. Un any més tard, els Estats Units envaeixen el país -en la seva operació militar més important des de la Guerra del Vietnam- per derrocar-lo i ell s'acaba entregant. A partir de llavors i fins al final de la seva vida, viu entre reixes.

L'exdictador va morir com a conseqüència d'un tumor cerebral, amb 83 anys. Al seu país, el president Juan Carlos Varela donava la notícia amb aquestes paraules: "La mort de Manuel A. Noriega tanca un capítol de la nostra història. Les seves filles i els seus familiars mereixen un enterrament en pau". El diari local *La Prensa* recollia la reacció de Carlos Abadía, que va formar part del moviment social contra la dictadura militar: "S'emporta

molts secrets a la tomba". També recollia el testimoni d'Alida Spadafora, germana d'Hugo Spadafora, l'opositor que Noriega va ordenar decapitar el 1985 i per la mort del qual va ser condemnat a presó: "Ara haurà de fer front a la justícia divina, s'emporta secrets a la tomba però molts coneixen la veritat de les seves atrocitats".

El general va governar Panamà amb mà de ferro entre 1983 i 1989. El cap de la CIA es referia a ell com "el nostre home a Panamà": era un dels seus agents i és gràcies a l'emparedat de l'agència d'intel·ligència nord-americana que va arribar al poder. El periodista Frederick Kempe explica al seu llibre *Divorcing the dictator: America's bungled affair with Noriega* que l'exmilitar panameny "oferia als serveis d'intel·ligència dels Estats Units una ajuda mínima per obtenir la màxima protecció". Kempe descriu la relació entre les dues parts com un matrimoni de conveniència. Panamà era un punt estratègic clau per als EUA a l'Amèrica Llatina -en aquella època la revolució cubana es consolidava i tot de guerrilles proliferaven a la regió-. Noriega era el seu home, malgrat que des del govern aixafés el país, ensorrís l'economia panamenya i fes esclatar una crisi política i social de dimensions enormes.

Aliança amb els narcos

L'idi·li va acabar quan els EUA van descobrir que el dictador col·laborava amb els càrtels de Medellín i Cali. El van condemnar per narcotràfic. Internament, les coses no li anaven millor. L'oposició l'acusava de corrupció i frau i de l'assassinat d'Hugo Spadafora, que havia destapat els seus vincles amb els traficants de drogues. Els EUA li van oferir perdonar-li els càrrecs i l'exili si renunciava al poder. Era el 1988 i Noriega s'hi va negar brandant un matxet. El 20 de desembre del 1989 George Bush va ordenar l'operació militar a Panamà. El símbol de la invasió: la imatge del fotoperiodista extremeny Juantxu Rodríguez estès

a terra amb la seva càmera. Havia mort per un tiroteig a prop del seu hotel. Com ell, milers de panamenys van morir durant l'ocupació. El 3 de gener del 1990 Noriega es va entregar. Des de llavors ha viscut empresonat. Primer als EUA i després a França. El desembre del 2011 va tornar a Panamà, on també l'esperava la presó. Només el tumor cerebral que patia va aconseguir fer-lo sortir d'entre reixes. El periodista del New Yorker Jon Lee Anderson evocava ahir una entrevista amb Noriega el 2016: "Em va dir que no es penedia gairebé de res, però sí d'haver desafiat els gringos com ho va fer. Va pagar un preu molt alt".

Nicky Hayden

333

Un noi humil
de Kentucky,
guapo i estimat
per tothom

— Josep Lluís Merlos

Era un noi senzill, sense complicacions, estimat per tot el pàdoc per la seva falta de malícia i el bon rotllo que sempre transmetia. En un món de superestrelles amb avió privat, el seu tarannà era una alenada d'aire fresc i d'autenticitat.

“De petit, el terra del menjador de casa, a Owensboro, era ple de cubells i de cassoles perquè no teníem ni un ral per reparar les goteres de la teulada. Tots els diners que entraven eren per pagar les curses de la família”, va explicar a la roda de premsa del GP de València del 2006, una hora després de proclamar-se campió del món per primera i última vegada. L'anècdota explica per què el màxim luxe que es va permetre aleshores va ser canviar la tele del domicili familiar per una de millor.

Les motos, les curses, han estat l'essència dels Hayden. Earl, el patriarca, va canviar els hipòdroms pels ovals peraltats; les regnes dels cavalls que duia a curses com el Derby de Kentucky, pel manillar d'una moto de 'dirt-track'. Aquell home, d'alçada curta i cor gegant, corria amb el número 69: “Així tots saben qui soc, tant si soc dalt de la moto com arrossegant-me per terra, que és tot sovint”, explicava el pare del pilot desaparegut, i que va heretar aquest dorsal per al carenat de la moto que duia a MotoGP.

Earl no va poder viatjar fins a Itàlia per acompanyar el seu fill en els seus últims moments perquè recentment va tenir un problema de cor i els metges li van recomanar que no

fes viatges llargs en avió. Va conèixer Rose, la mare de Nicky, a les curses, perquè ella també feia proves de 'dirt-track' a la categoria per a dones. Per això no és gens estrany que els dos germans de Nicky - Tommy i Roger Lee, així com les dues germanes - Kathleen i Jenny - també fossin pilots de 'dirt-track'.

De fet, un dels dies més feliços d'aquesta família va ser quan els tres germans van monopolitzar el podi d'una prova del Grand National que es feia a l'oval de Springfield, a Tennessee, un dels santuaris d'aquesta modalitat que han adoptat campions de la dimensió de Márquez o Rossi per practicar la tècnica del derrapatge controlat, indispensable per conduir amb eficàcia una MotoGP.

El cognom Hayden és un dels més importants de la història del 'dirt-track' americà, al costat dels de llegendes com Jay Springsteen, Bubba Shobert o els mítics Kenny Roberts i 'Fast' Freddie Spencer. Als cinc anys va fer la primera cursa, però no va debutar sobre asfalt fins als tretze, precisament en una prova del campionat d'Espanya, que aleshores es deia Open Ducados. The Kentucky Kid era un malalt del ciclisme, com tants i tants pilots de motociclisme, que troben en aquest esport un complement ideal per a la seva preparació com a esportistes professionals.

El seu caràcter senzill va fer que tothom se l'estimés, sobretot Valentino Rossi, que sempre l'ha considerat un dels seus amics al campionat mundial. Quan Hayden va guanyar el mundial

...

a Xest, el primer que el va felicitar va ser el derrotat del dia: Il Dottore. Nicky plorava com un nen, aquell dia. Després van venir les celebracions, molt diferents del que podríem esperar d'un xicot que ha aixecat passions: "La meva mare va llogar un local per fer-hi casaments al poble. Van venir tots els meus amics de la infància, els meus rivals al 'dirt-track' i tota la meva família, òbviament. El meu oncle va fer un discurs molt emocionant perquè m'havia convertit en el setè americà que guanyava el mundial després de Roberts, Spencer, Law-

son, Rainey, Schwantz i Roberts Jr. Ens en vam anar a dormir d'hora, perquè l'endemà vam fer tots plegats unes mànigues de 'dirt-track' com a fi de festa. Abans, però, el meu amic Wrap Reynolds va dir unes quantes mentides quan va agafar el micròfon, i em va obligar a veure la primera cervesa de la meva vida davant de tothom. Vaig dir que la segona me la prendria quan tingués cinc campionats mundials".

Malauradament, no n'ha tingut l'oportunitat. Ni la tindrà mai.

Pierre Henry

Getty Images

El so d'una porta
també és música

— Xavier Cester

Un dels trets distintius de l'evolució de la praxi musical al segle XX va ser l'exploració del so com a primera matèria subjecta a totes les transformacions imaginables, més enllà dels recursos tradicionals. La tecnologia va jugar un paper determinant en aquest procés, en el qual cal situar com a pioner i referent la figura del compositor francès Pierre Henry, un dels pares de la coneguda com a música concreta.

Henry, juntament amb Pierre Schaeffer (1910-1995), va començar a finals dels anys 40 a treballar en la manipulació sonora d'objectes extrets de la realitat i modificats per mitjans electroacústics. Dit de manera més simplista, la manipulació del que habitualment es consideren sorolls quotidians de tota mena per

crear música. No debades, el procés de transformació d'aquests sons no deixava de ser també un procés de composició.

Nascut a París el 9 de desembre del 1927, Henry va seguir el procés formatiu habitual de conservatori, amb mestres destacats com Olivier Messiaen i Nadia Boulanger. Seria després de la guerra quan Henry comença a col·laborar amb Schaeffer en els estudis de la radiotelevisió francesa (RTF), i amb ell signa la peça seminal de la música concreta, la Simfonia per a un home sol (1950). La carrera d'Henry passa pel Grup de Recerca de la Música Concreta (GRMC) abans de crear, el 1958, Apsome, el primer estudi privat a França dedicat a les músiques electroacústiques.

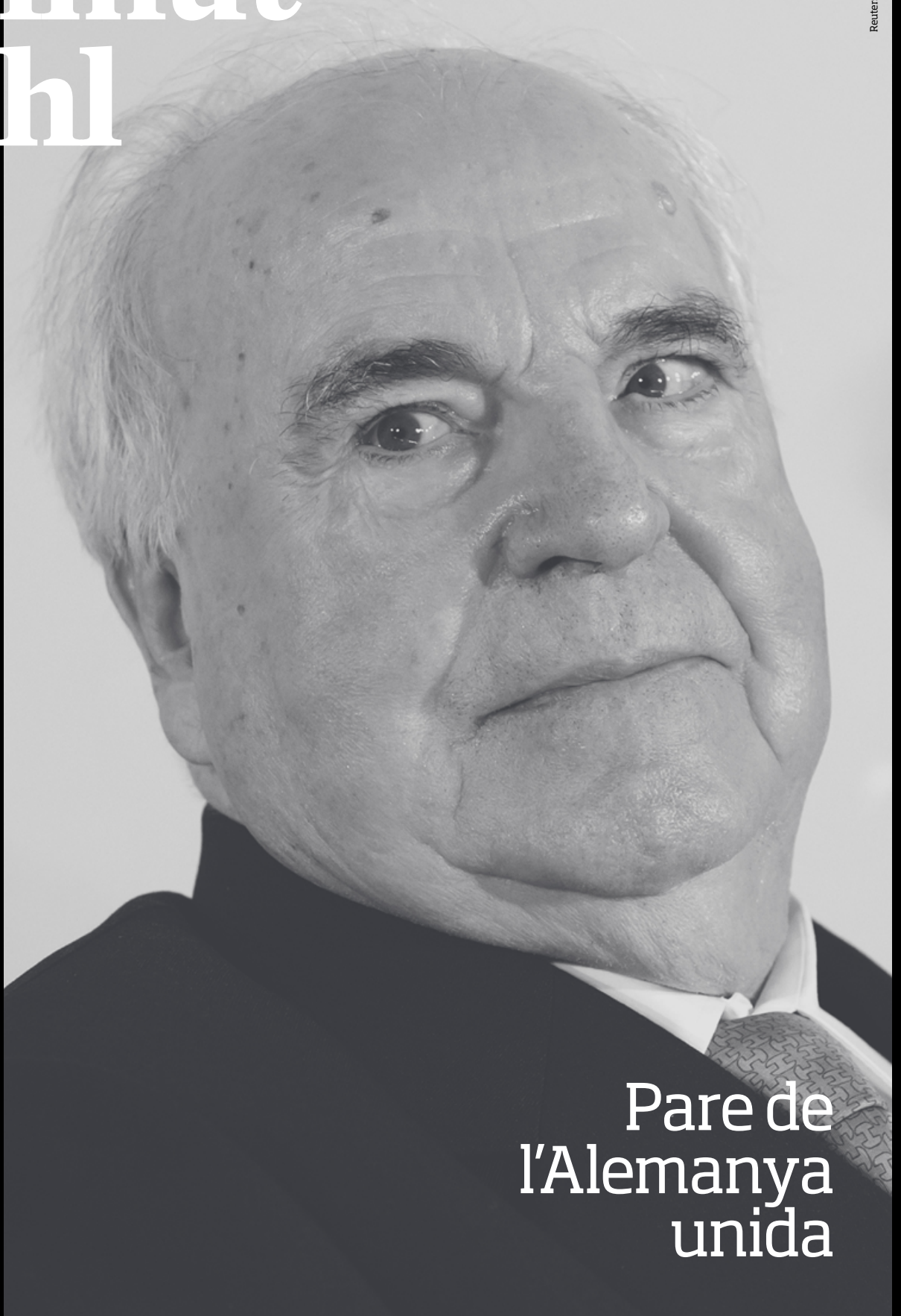
Sons per al temps present

Un dels punts àlgids de la seva trajectòria és l'estrena, al Festival d'Avinyó del 1967, de la *Missa per al temps present*, amb coreografia de Maurice Béjart, una peça que inspirarà diverses generacions de DJs. Una altra obra representativa del seu catàleg són les *Variacions per a una porta i un sospir*, del 1963, que es va poder escoltar fa sis anys a la Fundació Tàpies, amb un títol que deixa clar quins són els seus elements constitutius. Henry va seguir actiu fins a ben entrada la vuitantena, amb peces com *Le fil de la vie*, compendi vi-

tal creat pel seu 85è aniversari, o les *Chroniques terriennes*, que el seu estat de salut li va impedir estrenar el setembre passat des del comandament de les seves consoles, per no parlar d'altres propostes singulars, com el disseny sonor del tramvia de Mulhouse. En dues entrevistes, Henry resumia l'essència d'una obra altament suggestiva: "Jo utilitzo els meus sons com instruments, tinc una orquestra al cap". Dit d'una altra manera: "Soc un compositor clàssic que utilitza els mitjans tècnics d'aquest segle".

Helmut Kohl

Reuters

Pare de
l'Alemanya
unida

— Isaac Lluçh

Cap canceller alemany va ser tan controvertit com aquest colós de la política nascut fa 87 anys a Ludwigshafen, Renània Palatinat, on també va morir. Va rodar món, el va transformar, i va tornar al born deixant un llegat històric. Amb moltes llums i també alguna fosca ombra. Ningú altre va viure tants alts i baixos com Helmut Kohl, commemorat el 1990 com el canceller de la reunificació alemanya per, pocs mesos després, caure en descrèdit per l'escàndol del finançament del seu partit, la Unió Democratacristiana (CDU), a través de donacions particulars.

Tota la vida va haver de lluitar vehementment. Sempre va dir que li havia marcat molt viure l'horror del nazisme i, amb 15 anys, el final de la Segona Guerra Mundial. Als 17 ja era un adolescent impetuós que va cofundar les joventuts de la CDU al seu estat federat, on va arribar a ser primer ministre als 39. Ben aviat es va erigir en el més jove governador regional de la República Federal Alemanya. El seu entorn familiar el va definir de seguida com un jove catòlic, liberal i moderadament nacional.

La seva constitució forta - mesurava 1,93 metres i el seu pes era secret d'estat - va contribuir a projectar-lo amb una imatge sobria, ferma i alhora paternal com a canceller alemany: amb aquesta robustesa va enfrontar-se als adversaris dintre del seu propi partit, als seus rivals socialdemòcrates, als mitjans més punyents, als escèptics de la reunificació alemanya, als investigadors de l'afer de les donacions i als desagraïts que -segons creia- no li van aca-

bar de reconèixer en vida la seva influència en la història.

Angela Merkel, que en el seu dia va ser considerada "la noia de Kohl", va arribar a ser primer ministra per a les Dones i el Jovent i després titular de Medi Ambient i Seguretat Nuclear sota el govern del gran patriarca, però no va dubtar a desmarcar-se'n en l'escàndol del finançament irregular del partit. La CDU de l'ara cancellera Merkel va reduir els homenatges a Kohl i el govern alemany no li va dedicar cap fundació commemorativa com ho ha fet amb altres polítics alemanys claus morts com els excancellers Otto von Bismarck, Konrad Adenauer o Willy Brandt, o els presidents del país Theodor Heuss i Friedrich Ebert.

"Va ser el canceller alemany més important des de Bismarck", el va definir qui en el seu dia va ser el seu homòleg espanyol, Felipe González. "Quan Kohl deia que sí a alguna cosa, ja no l'aturaves. Va convertir somnis en realitat", el va lloar l'expresident de la Comissió Europea Romano Prodi. Per introduir l'euro, "va tenir coratge, amplitud de mires i una gran confiança", li va reconèixer Merkel.

Una vida amb poder. El mateix Kohl es va inscriure en la història mundial com a "ciutadà d'honor d'Europa". Setze anys com a canceller alemany (1982-1998), més temps que cap altre, Kohl va demostrar una respectuosa i càlida relació amb els països més petits d'Europa. Molts experts el troben a faltar en assumptes actuals com el grec, perquè ell no va ser mai

...

un buròcrata sinó un obstinat animador d'Europa que només devorava els partidaris de l'esquerra en política interna. Amb socialistes i comunistes d'altres estats s'entenia prou bé, cosa que va ser ben profitosa per teixir la unitat alemanya i l'europea. Els socialistes Felipe González i François Mitterrand van ser els seus amics.

'Des de la preocupació per Europa', es titula el petit llibre que Kohl va presentar al novembre de 2014, a la Fira de Frankfurt, al costat de la seva inseparable segona dona Maike Richter, economista 35 anys més jove que ell. És una obra en què justifica fervorosament el seu poder visionari a Europa que ara tant es pot trobar a faltar. "Kohl va dominar i escenificar les cimeres al Consell de la UE com si es tractés d'una trobada d'antics alumnes d'un curs", va definir llavors un reputat articulista de 'Süddeutsche Zeitung'. "Kohl va ser un gegant d'Europa, el sant Cristòfol d'Europa", va precisar el columnista polític d'aquest diari.

Especialista en la maquinària de poder també va tenir la sensibilitat i el tacte d'aprofitar la històrica ocasió de convertir-se en el canceller de la reunificació alemanya i impulsor de la UE. De la mateixa manera que els monarques deixen la seva empremta en les monedes, Kohl va inventar una divisa, l'euro.

La caiguda del Mur el va sorprendre en una visita oficial a Varsòvia i de seguida va copsar de manera instintiva que l'ensorrament del bloc de l'Est era una esplèndida oportunitat per superar la divisió alemanya. Al Bundestag (cambra baixa) de seguida va presentar un pla de deu punts per a la creació progressiva de la reunificació. La llegenda diu que va ser la seva primera dona Hannelore qui va transcriure en la seva màquina d'escriure portàtil aquest pla.

En un dels moments més adversos de la seva vida, Kohl va haver d'afrontar el juliol de 2001 el suïcidi de Hannelore, que patia des de feia molts anys una estranya i torturant al·lèrgia a la llum solar. Fa sis anys, el seu fill Walter va escriure un llibre sota el títol 'Viure o ser viscut' en què va ajustar comptes amb un pare aparentment només interessat sempre en el poder i no en la família.

En biografies més o menys autoritzades, Helmut Kohl va reivindicar el seu lloc a la història i també va passar factura als que van deixar-lo entre l'espasa i la paret en l'assumpte de les donacions privades, com ara Merkel i el llavors íntim amic i després enemic Wolfgang Schäuble, actual ministre de Finances del govern alemany.

En els seus llibres, Kohl fa com si l'afer del finançament irregular del partit hagués sortit per perjudicar-lo personalment. Cert que va haver de pagar una multa de 300.000 marcs per violar la llei de partits, però mai no es va acabar d'aclarir res. Kohl va prometre's que es portaria a la tomba els noms dels donador de diners. I així ha estat.

Caigut en desgràcia des de llavors, derrotat amargament a les urnes pel socialdemòcrata Gerhard Schröder, el gran Kohl va viure els últims anys molt apartat dels focus mediàtics. El febrer de 2008 va patir greus lesions al cap arran d'una caiguda i des de llavors gairebé no va poder parlar.

Els seus errors, que sens dubte en va tenir de greus com en l'afer de les donacions, van enfosquir els seus últims dies. Però el seus grans mèrits no poden ser disminuïts. Va participar en tot el que va ser important al final del segle XX. Sense ell, en definitiva, no hi hauria ni reunificació alemanya, ni euro ni ampliació de la Unió Europea.

Federico Luppi

Francis Tsang, Getty Images

Força i fragilitat
d'un actor

— Toni Vall

“Permanece a mi lado cuando a mi frágil cuerpo le atormenten dolores y alcance la verdad, y el tiempo maniaco siga esparciendo el polvo, y la vida furiosa siga arrojando llamas. Permanece a mi lado y cuando vaya apagándome puedas señalarme el final de mi lucha, y el atardecer de los días eternos, en el bajo y oscuro borde de la vida”. És un fragment del preciós poema del poeta anglès Alfred Tennyson que Federico Luppi li recita xiuxiuejant a Marisa Paredes quan aquesta agonitza, poc abans del final de la pel·lícula *El espinazo del diablo* (2001). Impossible esborrar de la memòria aquest tros de cinema, profund i commovedor, que en la veu i la presència del gran actor argentí cobrava vida i veritat, s’elevava i transitava des de la pantalla fins al cor de l’espectador amb la fa-

cilitat que tan sols alguns intèrprets escollits són capaços d’injectar a les seves línies de text.

Luppi, nascut a Ramallo, prop de Buenos Aires, l’any 1936, va morir ahir a la capital argentina a causa de les complicacions d’un coàgul al cervell provocat per un accident domèstic que va tenir l’abril passat. Actor orgànic i intuïtiu, de fortíssima presència física, veu greu i penetrant, sempre capaç de fer fàcils els papers més complicats, d’injectar profunditat a un personatge tan sols amb una rèplica. Transmetia amb el seu art interpretatiu la sensació que sense problemes podria fer tots els seus papers assegut en una cadira, amb la càmera al davant filmant-lo i ell deixant anar el seu diàleg.

La connexió emocional

Luppi posseïa el preuat do de la naturalitat, de la creació versemblant i la connexió emocional amb els rols que se li encomanaven. Per bé que habituat als caràcters forts, sabia invertir l'ordre previsible dels factors i sorprendre amb una creació fràgil i humana. El gran públic, més enllà de l'Argentina, va començar a familiaritzar-s'hi gràcies al seu paper de Mario a l'èxit internacional *Un lugar en el mundo* (1992), el film d'Adolfo Aristarain sobre la recerca dels orígens i el valor de les arrels rurals. Ja llavors era un dels més reconeguts intèrprets argentins, a l'altura de coetanis com Héctor Alterio, Ulises Dumont, Norma Aleandro i Pepe Soriano. Amb Aristarain ja havia protagonitzat *Tiempo de revancha* (1981), aclamat com un dels films de temàtica social més importants i compromesos de la cinematografia del seu país, fortament arrelat a la reivindicació sindicalista i amb el mèrit importantíssim d'estar rodat durant la dictadura. Un film extremadament coherent amb la mentalitat i ideologia de Luppi, que es va instal·lar a Espanya el 2001 coincidint amb la greu crisi econòmica que va portar el seu país al precipici del corralito.

Més còmode amb el kirchnerisme, va tornar a casa, però aviat se'n va desengançar i els últims temps va mostrar una gran disconformitat amb el govern de Mauricio Macri, sens dubte agreujada pels problemes econòmics que ell mateix confessava tenir. D'agitada vida sentimental, una de les seves exparelles, Haydée Padilla, va acusar-lo de violència masclista.

Aristarain va ser una figura essencial en la carrera de Luppi. Amb ell va repetir a *La ley de la frontera* (1995) i *Lugares comunes* (2002), però mereix una menció especial *Martín (Hache)* (1997), drama familiar i sentimental de fort calat dramàtic i generacional, que és sens dubte una de les seves millors creacions. Al costat de la figura d'Aristarain s'hi ha d'incorporar en el mateix grau d'importància la del cineasta mexicà Guillermo del Toro. A les seves ordres va rodar *Cronos* (1992), faula sobre les possibilitats de l'eterna joventut, la ja esmentada *El espinazo del diablo* i *El laberinto del fauno* (2006), inspirada capbussada en les conseqüències de la Guerra Civil en clau fantàstica.

A mitjans dels anys 90 va esdevenir un dels actors més sol·licitats de la cinematografia hispana. Van reclamar-ne la presència directors tan destacats com Agustín Díaz Yanes (*Nadie hablará de nosotras cuando hayamos muerto*, 1995), Mariano Barroso (*Éxtasis*, 1996) i Gerardo Herrero (*Frontera sur*, 1998). Va regalar-nos un memorable mà a mà amb Francisco Rabal a la discreta *Divertimento* (José García Hernández, 2000) i va acumular papers en films no sempre reeixits però on acostumava a deixar la seva empremta i gran personalitat.

Luppi havia fet els primers passos en el cinema amb clàssics argentins com *El romance del Aniceto y la Francisca* (1967), *Pasión dominguera* (1970) i *La Patagonia rebelde* (1974), va conrear l'ofici a la televisió i sempre

...

que podia es refugiava en el teatre. Va pujar, com a mínim, dues vegades als escenaris barcelonins: una el 1999 al Mercat de les Flors, amb *El vestidor*, el clàssic de Ronald Harwood; i l'altra fa ben poc, el març del 2015, amb *El reportaje*. Va ser emocionant veure i aplaudir el gran Luppi al Lliure de Gràcia, amb gairebé 80

anys, vestit amb uniforme i donant vida a un vell militar de la dictadura argentina, engarjolat i a punt de ser entrevistat a la televisió. "No em fa por la mort. Em fa pena deixar la vida", havia dit en una de les seves últimes entrevistes, quan potser ja intuïa que la seva llum s'apagava.

Martin McGuinness

Sinn Féin

El líder de l'IRA
en la guerra
i en la pau

— Quim Aranda

Aprenent de carnisser quan era adolescent, abans de l'esclat dels disturbis a mitjans dels anys 60; número 2 de l'IRA a Derry durant el Diumenge de Sang, el 1972, jornada en què Martin McGuinness probablement duia subfusell, segons les investigacions oficials dels esdeveniments; empresonat el 1973 a la República d'Irlanda en ser detingut mentre conduïa un cotxe carregat explosius; comandant de l'Exèrcit Republicà Irlandès (l'IRA); terrorista sense escrúpols segons els seus enemics; home de visió política que s'adona abans que molts que ningú no pot guanyar aquella guerra. I, finalment, campió de la pau. Són algunes de les moltes i extraordinàries arestes de McGuinness.

Home clau i amb autoritat moral dins del moviment republicà per arrossegar-lo als

Acords de Pau de Divendres Sant del 1998, i durant quasi una dècada (2007-2017) vice primer ministre d'Irlanda del Nord en un govern compartit amb els històrics enemics, McGuinness va morir als 66 anys, a conseqüència d'una rara malaltia que li afectava el cor. Feia només deu setmanes que havia renunciat a la política activa. Va dimitir en protesta per un presumpte escàndol de corrupció de la cap de govern, la unionista Arlene Foster, i va provocar l'avançament d'eleccions a la província. La seva mort sorprenia a una Irlanda del Nord que estava sense govern, amb una situació pròxima a la paràlisi i el risc de suspensió de l'autonomia si el Sinn Féin i el Partit Democràtic Unionista (DUP) no arribaven a acordar un nou executiu.

Encaixada amb la reina

Protagonista d'imatges impensables fa vint anys, com l'encaixada amb la reina d'Anglaterra, el 2012, a Belfast, o les riallades amb el líder del DUP, Ian Paisley, quan va assumir el primer càrrec de govern de la seva trajectòria, el 2007, de seguida que es va conèixer el seu traspàs es va obrir al Regne Unit, a través de mitjans de comunicació i xarxes socials, un intens debat sobre l'abast del seu llegat. De sang o de pau? D'odi o de reconciliació? Sigui quin sigui, McGuinness personifica millor que ningú el viatge dels republicans des del militarisme a la política, de les bales als vots. De fet, des dels anys noranta, McGuinness ja va establir canals secrets de contacte amb Downing Street, durant el govern de John Major, per explorar una sortida dialogada al conflicte.

Tony Blair, el premier que va continuar i acabar la tasca endegada pel seu antecessor, el conservador Major, fins a signar la pau, el recordava després de l'anuncia de la seva mort com "un enemic i un pacificador formidables". L'actual primera ministra, Theresa May, va dir que no podia "acceptar el seu pas-sat", però admetia que "va tenir un paper fonamental per allunyar l'IRA de la violència". "Home d'estat, patriota i incansable treballador per la reconciliació", el van definir els correligionaris del Sinn Féin. I Gerry Adams, president del partit, va reblar: "Martin va liderar l'IRA quan hi havia guerra i també el va dur a la pau. Hi creia genuïnament, en la

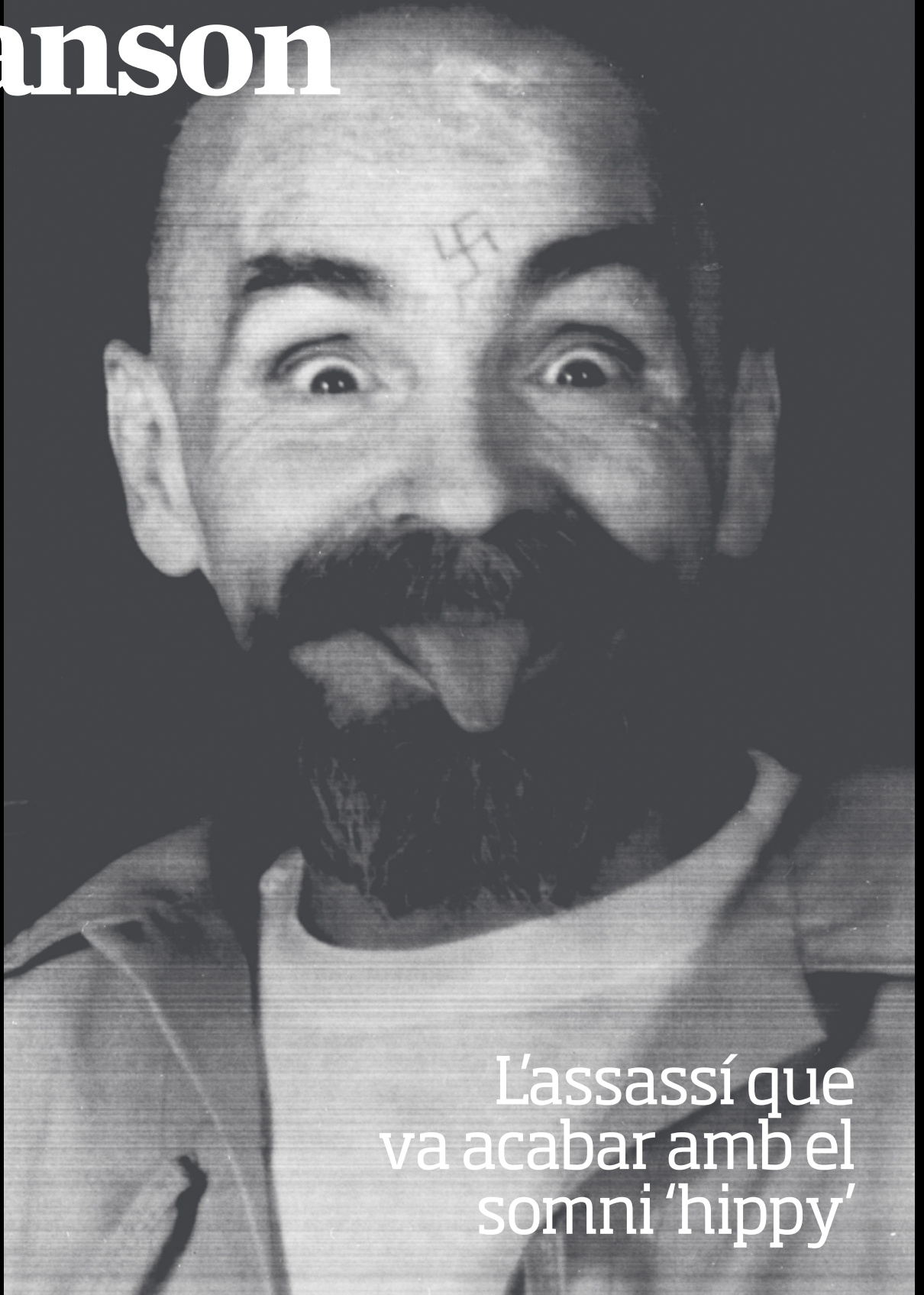
reconciliació. I això es el que el fa incòmode per a molts".

"Un covard que espero que es podreixi en un racó particularment calorós i desagradable de l'infern. No el puc perdonar, perquè per fer-ho cal haver-se penedit dels pecats, i ell mai no ho va fer", deia Lord Tebitt, exministre de Margaret Thatcher ferit en l'atemptat que el 1984 l'IRA va cometre contra l'hotel en què s'allotjava la premier, a Brighton, hores abans que s'obris el congrés del Partit Conservador. La dona de Lord Tebitt va quedar paralítica arran de les lesions sofertes.

Però més enllà del dol d'uns, del respecte d'un altres i encara la ràbia d'uns tercers, tant Tony Blair com John Major van donar grans lliçons de Política amb majúscules en recordar McGuinness: "La pau només es pot negociar amb els enemics", va dir l'ex primer ministre. I el segon recordava: "Tot i la pressió per aturar les converses de pau després dels inesperats atemptats de Warrington del 1993, que els vam viure com una traïció, vaig resistir per evitar que en un futur, si hi havia una possibilitat, hi hagués més víctimes. Sempre s'ha de donar una oportunitat a la pau. I les converses, que havien sigut secretes, i que ja s'havien esbossat amb Margaret Thatcher, no eren un gran risc polític, eren essencials. Perquè no pots fer la pau si no parles amb la gent que està causant la violència".

Charles Manson

Reuters

L'assassí que
va acabar amb el
somni 'hippy'

— **Marta Rodríguez**

Durant els anys de “fes l’amor i no la guerra”, de flors i de càntics per la pau, l’aparició sagnant de Charles Manson va ser l’encarnació del diable. Un assassí en sèrie sense escrúpols que va excitar la imaginació de generacions senceres fins a convertir-se en una icona de la cultura nord-americana de finals del segle passat, una versió moderna de la fascinació que encara genera Jack l’Esbudellador. La seva ment va fer tremolar la filosofia utòpica del pacifisme hippy.

Manson va morir diumenge en un hospital de Califòrnia, on feia unes setmanes que havia estat traslladat des del centre penitenciari on complia cadena perpètua. Estava malalt des de feia temps i va morir per causes naturals. Tenia 83 anys. El jove Manson havia somiat una carrera plena d’èxits musicals però la vida li va reservar una entrada amb nom propi a la gran enciclopèdia dels grans crims de la història dels Estats Units. Ell mai va ser acusat d’assassinat, però la justícia va considerar que era el cervell i instigador d’un grup de joves acòlits, que el seguien cegament i que sí que van matar, moguts pel seu carisma messiànic. Una fama que va haver de viure entre reixes, lluny de tota la literatura, documentals i pel·lícules inspirats en la seva vida i excessos.

Nit del 9 d’agost del 1969. Una festa en una mansió de Beverly Hills. Manson feia poc que havia sortit d’una estada llarga a la presó per robatoris, frau i proxenetisme, i s’havia envoltat de joves hippies de bona família, a qui havia encomanat la filosofia basada en la cienciolo-

gia, l’esoterisme i l’obsessió pels Beatles. Es feien dir La Família i actuaven com una família. Manson va donar ordres a quatre d’aquests joves perquè irrompessin aquella nit d’estiu a la festa. Carregats amb armes i borratxos de sang van assassinar brutalment cinc persones. Entre les víctimes, la jove actriu Sharon Tate, de 26 anys, embarassada de vuit mesos i parella del director Roman Polanski.

L’escena que van trobar els investigadors quan van entrar a la mansió va marcar els nord-americans. L’apocalipsi a l’exclusiu Beverly Hills que Manson pensava que fluïa de Helter skelter, cançó inclosa al White album publicat el 1968 pel quartet britànic. Les parets de la casa estaven plenes de sang de les víctimes i havien utilitzat la de Tate per escriure “Mort al porc”, així com el nom mal escrit de la cançó maleïda dels Beatles.

No hi va haver compassió cap a Tate, que, segons es va saber al judici, va pregar als assassins que tinguessin clemència per ella per salvar la vida del fill que duïa al ventre. “Cap pietat per a tu, dona”, li van respondre abans de clavar-li fins a setze ganivetades.

L’orgia de sang va continuar la següent nit, amb l’assassinat de l’empresari multimilionari Leno LaBianca i la seva dona, Rosemary, també a Los Angeles. Tot plegat va fer créixer tant la por entre els habitants de la capital del cinema que les cròniques de l’època asseguraven que aquells dies les empreses de seguretat van fer el seu particular agost. El

...

l·listat del grup es completa amb l'assassinat uns dies abans de Gary Hinman, un petit traficant i músic que havia rebutjat participar en una banda de Manson.

La policia va detenir primer Susan Atkins per la mort de Hinman. A partir d'aquí la policia va descobrir l'existència de La Família i el seu historial criminal. A l'octubre va caure Manson. Les seves fitxes policials o aparicions públiques durant les vistes del llarg judici, que va durar dos anys, van fer de la seva imatge una autèntica icona. El judici va estar farcit d'espectacles protagonitzats pels acusats. També va ser impactant l'entrada somrient de tres de les processades. Entre sessió i sessió, Manson es va tatuar una creu gammada al front i va quedar clar que era el cervell i líder de la banda, però també el desig eròtic i amorós de les integrants noies, totes de classe mitjana.

La Família va ser condemnada a mort el 1971 però va poder commutar la condemna per la cadena perpètua quan el 1977 l'estat de Califòrnia va prohibir la el càstig. Manson va passar a ser el pres número B-33920 i, tot i que en diverses ocasions va reclamar la llibertat

condicional, cada vegada que ho feia la justícia l'hi negava. El 1981, en una entrevista a la televisió, el reclus va assegurar que no tenia por de ser executat. "Sovint sento que em fa por viure. Viure és el que em fa por. Morir és fàcil. Llevar-se cada dia i passar un dia i un altre és difícil", va dir. La seva vida tampoc va ser fàcil. Nascut a Cincinnati el 12 de novembre del 1934, va ser carn de reformatori durant bona part de la seva infància, marcada per una mare amb problemes amb l'alcohol i sense capacitat per cuidar del petit Charles. El noi va créixer pensant que algun dia aixecaria aplaudiments i crítiques entre el públic quan pugés a un escenari. Manson ho va intentar però la seva carrera musical va ser un somni mort abans de néixer. Aquesta frustració va acabar fent d'ell una ment criminal.

Cinc dècades després de la massacre, la figura de Manson continua vigent en l'imaginari de figures sinistres, i no només ha atret l'atenció de la cultura underground sinó de grups com Guns N' Roses, que van versionar Look at your game, girl, una cançó signada per Manson per pagar les despeses del seu judici. El negoci de la mort.

José Manuel Maza

L'home que
volia empresonar
Puigdemont

— Ernesto Ekaizer

José Manuel Maza, fiscal general de l'Estat, va morir en un hospital de Buenos Aires com a resultat d'una infecció renal greu. Maza era a la capital argentina per participar en la 25a assemblea general ordinària de l'Associació Llatinoamericana de Ministeris Públics. Tan bon punt va arribar a Buenos Aires, on s'havia desplaçat en companyia de la seva dona, el fiscal general de l'Estat va començar a tenir molta febre. Els metges que el van examinar a l'hotel van recomanar ingressar-lo a l'UCI. El 2016, Maza havia hagut de demanar la baixa després d'un despreniment de retina. A excepció d'aquest incident, però, no se li coneixien altres episodis greus. Al contrari, Maza no era un home que experimentés tensió o estrès. "Sempre conservava la tranquil·litat i l'equilibri, amb gran capacitat per mantenir la tensió a ratlla. Fins i tot quan va passar per situacions difícils no el veies mai nerviós", explicava una font que el va tractar durant molts anys.

Maza va exercir l'advocacia abans d'ingressar en la carrera judicial el 1975. Va treballar per a Renfe un temps en la presentació de demandes contra passatgers que burlaven la llei en viatjar sense bitllet. En la carrera judicial, va començar com a jutge de districte, fet que li va permetre superar una oposició amb menys exigències que les d'altres categories.

Era segovià "militant", ciutat on seguia vivint amb la seva dona, la Marta, després de ser nomenat fiscal general de l'Estat i abandonar el seu lloc de magistrat de la sala segona del

Suprem. Vint minuts en AVE li permetien seguir gaudint de Segovia.

Maza va obtenir la llicenciatura de dret per la Universitat Complutense de Madrid el 1973. Li va quedar un somni pendent: el doctorat. Amb 33 anys de jutge i 15 a la sala segona del Tribunal Suprem -la cúspide del dret penal-, Maza va presentar aquest mes de juliol la tesi doctoral a la Facultat de Dret de la Universitat Autònoma de Madrid. Els cinc examinadors tenien davant seu no només el jutge, sinó un aspirant que feia només uns mesos que tenia el càrrec de fiscal general de l'Estat. A l'home del barret Panamà li van donar, primer, l'excel·lent i, de seguida i per unanimitat, la qualificació de 'cum laude'.

Maza va arribar al Tribunal Suprem el 2002 per cobrir la vacant d'un magistrat, gran amic i influent, que havia estat nomenat vocal del Consell General del Poder Judicial (CGPJ) a proposta del Partit Popular. Tots dos coincidien també en un altre ofici: el de segovians. Va ser així com, des del CGPJ, Adolfo Prego va donar suport al nomenament de Maza al Suprem.

L'amistat perdurable amb Prego li oferiria la sorpresa de la seva vida, mentre concebia la seva futura retirada. El colofó de la seva carrera: la fiscalia general de l'Estat. Prego, ara advocat de María Dolores de Cospedal, secretària general del PP, en els seus litigis contra l'extresorer del partit Luis Bárcenas, va veure amb ull clínic que Consuelo Madrigal podia ser apartada de la mirada benevolent del ministre

...

Rafael Catalá el novembre del 2016. Tot estava disposat perquè ella tornés a ser la fiscal general de l'Estat en la nova legislatura de Mariano Rajoy. Catalá li havia promès, però en 24 hores, un dia de novembre del 2016, el ministre va canviar de criteri.

Va ser Prego, segons fonts fidedignes, qui li va suggerir el moviment: no tornis a repetir, Rafa, l'error d'Alberto Ruíz Gallardón. No nomenis ningú de la carrera fiscal. Fes com el PSOE, que va nomenar Cándido Conde-Pumpido. Escull algú del Suprem.

Però qui? Perquè Manuel Marchena, l'actual president de la sala segona del Suprem, havia rebutjat l'oferta. Els altres candidats -Fernando Grande-Marlaska, expresident de la sala penal de l'Audiència Nacional i ara membre de la Comissió Permanent del CGPJ- no va aconseguir, malgrat els seus esforços, seduir Catalá.

Jo tinc la persona, va assegurar Prego: José Manuel Maza. Catalá, doncs, va cancel·lar la seva promesa a Madrigal. I Maza va ser fiscal general de l'Estat. Aquesta característica de control i manteniment de la tranquil·litat la va exercir Maza amb el nomenament de Manuel Moix com a fiscal en cap de la Fiscalia Anticorrupció.

En el Consell Fiscal, òrgan assessor del fiscal general de l'Estat, els fiscals de la Unió Progressista de Fiscals (UPF) el van advertir que Moix seria una mala aposta. Perquè el seu nom apareixia en boca de l'expresident de la Comunitat de Madrid, Ignacio González, investigat per corrupció en l'anomenada operació Lezo. González explicava al seu amic, l'exministre Eduardo Zaplana, el novembre del 2016, que esperava el nomenament de Moix per ocupar la vacant oberta amb la jubilació, després de 12 anys d'exercici de la funció, d'Antonio Salinas com a fiscal en cap d'Anticorrupció.

La conversa havia estat interceptada per la Guàrdia Civil amb autorització del jutge a

càrrec de la investigació aquells dies, Alejandro Abascal, jutge de suport al jutjat d'instrucció número 6 de l'Audiència Nacional que dirigia en aquells moment el jutge Eloy Velasco. Maza va explicar als seus col·legues de la UPF que aquesta gravació no suposava cap menysteniment per Moix i que seguiria endavant amb el nomenament. Ho va fer a consciència. Sense perdre la calma. El fiscal general de l'Estat ja coneixia la transcripció de les gravacions de què li parlaven. No li havien revelat res que no sabés.

I quan Moix -després d'entrar sense miraments per controlar i posar ordre a la Fiscalia Anticorrupció intentant apartar, sense èxit, un dels dos fiscals, Carlos Yañez, a càrrec de l'operació Lezo- va caure a l'abisme per la seva participació en una empresa registrada a Panamà, el fiscal general de l'Estat hi va posar la cirereta. Maza va explicar que havia intentat persuadir Moix que seguís al seu lloc, però que el fiscal en cap d'Anticorrupció dimitia malgrat aquests esforços.

Catalunya, doncs, podia convertir-se en les aigües del riu Jordà de l'error de nomenar Moix i defensar-lo fins a l'últim minut. Maza va fer elaborar en la seva secretaria tècnica les querelles contra el Govern i contra la mesa del Parlament i amb una mà les va estendre al fiscal en cap del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, José María Romero de Tejada, perquè fes el mínim: elevar-les. I amb l'altra mà va donar l'ordre a Romero de Tejada perquè cités més de 700 alcaldes sota l'amenaça de fer-los-hi anar per la força si es negaven a anar al TSJC.

Maza va començar a exposar en públic, per la preocupació fins i tot del ministre de Justícia que l'havia nomenat, que Puigdemont podria ingressar a la presó pel delictes de malversació. I, finalment, quan el 155 i la declaració d'independència s'obrien pas, va sol·licitar a la seva secretaria tècnica l'elaboració d'una querella pel delictes de rebel·lió contra els 14 membres del Govern tot esperant el moment per presen-

...

tar-la. Va ser la querella més publicitada de la història de la Fiscalia General de l'Estat.

Aquestes querelles, després de l'aplicació de l'article 155, es van convertir en dues: una contra els aforats de la mesa del Parlament, amb Carme Forcadell al capdavant, i una altra contra Puigdemont i els 13 membres del Govern.

Maza no va poder amb Puigdemont. El president de la Generalitat va fugir amb quatre consellers més a Brussel·les per esquivar la presó que considerava imminent. La profecia es va complir quan a petició de Maza i els

seus homes de la Fiscalia de l'Audiència Nacional –Jesús Alonso i Miguel Ángel Carballo– van sol·licitar a la jutge Carmen Lamela presó incondicional per a vuit consellers. Abans, els fiscals havien aconseguit enviar a la presó el president de l'ANC, Jordi Sànchez, i d'Òmnium, Jordi Cuixart.

Tot i que ara plouran discursos i elegies, la conducta de Maza en relació amb Catalunya havia provocat una certa desconexió entre el fiscal general de l'Estat i el ministre Catalá, que va rebutjar el seu excés d'independència i criteri personalista en la gestió de les querelles i les sol·licituds de presó.

Roger Moore

El James Bond
de somriure murri

— Xavier Serra

Deia Clint Eastwood fa uns dies que no hi ha res pitjor que prendre's a un mateix massa seriosament. Això no li va passar mai a l'actor Roger Moore, que aquest dimarts ha mort de càncer als 89 anys. Quan el programa d'humor 'Spitting image' el va parodiar com un actor amb un sol gest per expressar emocions, aixecar la cella, Moore va reivindicar els seus dots interpretatius: "En tinc tres, de gestos: aixecar la cella dreta, aixecar l'esquerra i arrugar les celles quan en Tauró intenta estrangular-me".

A Roger Moore se'l va criticar per la lleugeresa amb què va interpretar James Bond, però aquesta qualitat també va ser la seva gran aportació al personatge. El Bond de Moore va deixar de banda el cinisme de Sean Connery en favor d'una actitud més trapella i vitalista. Amb ell, 007 s'ho passava bé fent la seva feina: seduir noies, lluitar contra Spectra... Tot semblava un joc quan era l'actor anglès qui ho feia. Sense renunciar a l'elegància, el seu Bond era la fantasia infantil definitiva d'un espia, sempre armat de 'gadgets', enemics de tebeo i un somriure murri per plantar cara a l'adversitat. Un espia que fins i tot viatjava a l'espai per combatre els malvats i que després de salvar el món feia un acudit, obria una ampolla de xampany i feia un petó a la noia de torn. Roger Moore va ser el 007 ideal per als 70: més còmic i aventurer i menys torturat. Un Bond que, com l'actor que l'interpretava, no es prenia a ell mateix massa seriosament. I és per això que, si bé no va ser mai un actor memorable, sí que va ser l'únic que va impri-

mir el seu caràcter al personatge, lluny del referent literari. I per a la generació que van ser nens o adolescents als 70, segurament va encarnar un ideal d'heroi cinematogràfic.

Nascut a Stockell, a Londres, Moore va tenir una infància feliç i, sempre afortunat, va arribar a l'exèrcit quan la Segona Guerra Mundial ja havia acabat. Després del servei militar va estudiar art dramàtic i va començar treballar al cinema i a la televisió, on va tastar la fama per primera vegada amb la sèrie d'aventures medievals 'Ivanhoe'. Després arribarien altres sèries com 'Els persuasius', fent tàndem amb Tony Curtis, 'Maverick' i la seva consagració definitiva com a Simon Templar a 'El sant', una barreja d'aventurer i lladre simpàtic, un Robin Hood amb els criminals en el punt de mira. La sèrie va ser un dels fenòmens televisius dels 60 -i un dels primers grans èxits de TVE- i, per tant, el trampolí que el va posicionar com a opció ideal per convertir-se en l'agent secret 007 després de la negativa de Sean Connery a tornar a la saga Bond. Moore va debutar en la saga el 1973 amb 'Viu i deixa morir' i després vindrien 'L'home de la pistola d'or' (cara a cara amb Christopher Lee), la memorable 'L'espia que em va estimar' i, a rebuf de l'èxit de 'Star Wars', 'Moonraker'.

Als 80, Moore continuaria renovant la seva llicència per matar en noves entregues en què cediria protagonisme a 'partenaires' femenines molt més joves que ell com la Maud Adams d'"Octopussy" o la Grace Jones de 'Pannorama per matar', el seu comiat de la saga amb

...

58 anys, l'edat més avançada amb què un actor ha interpretat el personatge. Després de 12 anys fent de Bond -rècord tampoc igualat-, Moore es va prendre un merescut descans i va tornar al cinema en comèdies d'acció tan discretes com 'Foc, neu i dinamita' i fent cameos autoparòdics a films com 'Spiceworld',

de les Spice Girls. Moore no acariciaria mai més l'èxit ni per casualitat, però sempre va recordar amb orgull la seva aportació a la saga. Tampoc no va perdre mai el sentit de l'humor: quan Daniel Craig es va lesionar rodant 'Spectre', va comentar al seu Twitter que estava disponible per substituir-lo.

Ángel Nieto

Un motor
que s'apaga
per sempre

— **Albert Llimós**

L'esport espanyol ha perdut una de les icones més importants del segle XX. El tretze vegades campió del món Ángel Nieto va morir a Eivissa a l'edat de 70 anys, envoltat dels seus a l'hospital, i després de no haver-se pogut recuperar d'un accident de quad que va tenir el 26 de juliol.

El pilot de Zamora va dominar el món del motociclisme entre el 1969 i el 1984, primer als 50 cc i després als 125 cc. Amb els seus triomfs, primer conduint la llegendària Derbi, es va convertir en una de les icones a les quals es va aferrar un país en transició, que passava del blanc i negre al color contemplant els èxits d'un pilot que va aconseguir 13 Mundials (12 + 1, com deia ell per superstició), fins a col·locar-se a un sol pas de l'inigualable pilot italià Giacomo Agostini, campió 15 vegades al Mundial de motociclisme.

Nieto va obrir les portes d'aquest esport a tots els que vindrien després. Sito Pons, Àlex Crivillé, Dani Pedrosa, Jorge Lorenzo o Marc Márquez van ser els més ràpids sobre l'asfalt d'arreu del planeta gràcies al camí que va traçar Nieto molts anys abans, com va recordar el pilot de Cervera Àlex Márquez: "Tu vas marcar el camí de tots els que avui gaudim de la nostra passió". El reconeixement del món del motociclisme i de l'esport en general va ser generalitzat. Nieto va ser una figura reconeguda arreu, que va continuar lligada al món de l'esport primer com a director tècnic i des-

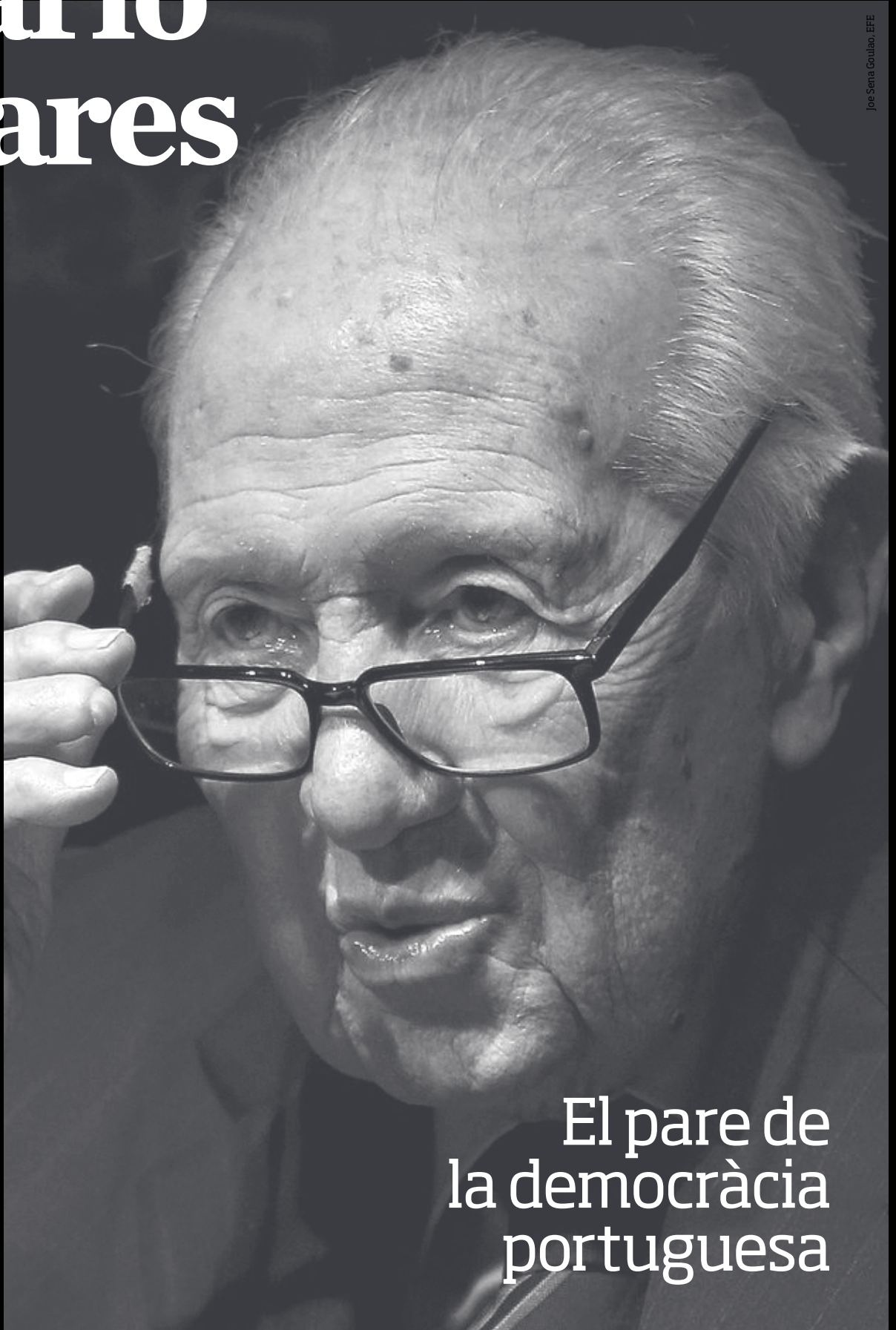
prés, durant els últims anys, fent de comentarista televisiu.

Cada estiu acostumava a passar una bona temporada a Eivissa, on tenia una casa des de feia temps, i on havia arrelat, fins i tot participant en protestes veïnals per conservar el patrimoni paisatgístic autòcton. Allà, a la carretera de Santa Gertrudis, al bell mig de l'illa, quan només portava 50 metres sobre el quad, Nieto va xocar amb un cotxe i va sortir disparat fins a picar amb violència amb el cap a terra. Tot i que dimarts els metges de la Policlínica Nostra Senyor del Rosari van informar que millorava i estava en procés de despertar-se del coma induït en què estava, dijous a la matinal el seu estat va empitjorar sobtadament. Va patir un edema cerebral massiu que va obligar a entrar-lo al quiròfan d'urgència, on va ser intervingut durant una hora i mitja, tot i que els resultats no van ser els esperats i van començar a témer per la seva vida. La família va poder estar al costat del pilot durant les últimes hores de la seva vida, fins que al vespre el motor es va apagar per sempre.

Els seus fills, Pablo i Gelete, van ser els encarregats de donar les gràcies per les multitudinàries mostres de suport rebudes durant tota la setmana. "Ha canviat tot d'un dia per l'altre", explicava el fill, que admetia que la família estava "destrossada" però "amb el cap ben alt" pel comiat del seu pare.

Mário Soares

Joe Sena Goulao, EFE

El pare de
la democràcia
portuguesa

— Anna Moyà

Els últims quaranta anys de la història política de Portugal no es poden explicar sense fer menció a la seva figura. Mário Soares, cap del primer govern constitucional després de la dictadura d'Antonio Salazar (1926-1974), va morir als 92 anys a l'Hospital de la Creu Roja de Lisboa, on estava ingressat des de feia setmanes. Soares fou el fundador del Partit Socialista portuguès i una figura clau de la transició política després de 48 anys de dictadura. Va ser president entre el 1986 i el 1996 i primer

ministre en dues èpoques -del 1976 al 1978, i del 1983 al 1985-, a més d'eurodiputat.

Es va retirar de la primera línia política després del fracàs de la seva tercera candidatura a la presidència del país, el 2006, tot i que fins poc abans de morir encara es mantenia en actiu a través de la fundació que porta el seu nom i publicant llibres i articles sobre la situació de Portugal. Feia un any que havia mort la seva dona, Maria Barroso, a l'edat de 90 anys.

El passat de l'històric dirigent socialista

Tot just complir la majoria d'edat i quan encara era a la universitat, Mário Soares es va afiliar al Partit Comunista perquè considerava que era l'única manera de lluitar contra la dictadura però no més va durar-hi sis anys. Més tard, el 1964, va fundar el partit que seria la llavor del Partit Socialista -creat el 1973 des de l'exili-. Sota el règim de Salazar va ingressar a presó fins a 12 vegades, sumant un total de tres anys entre reixes.

Després de fugir no va tornar a Portugal fins després de la Revolució dels Clavells, el 25 d'abril de 1974, ja convertit en líder socialista, fet que el va erigir com un dels símbols de la transició democràtica.

"Hi ha persones que marquen la nostra democràcia. No és necessari que siguem del mateix color polític per reconèixer el que aquestes persones han fet pel país", va dir d'ell Marcelo

Rebello de Sousa, el president portuguès, de l'ala conservadora. Rebello de Sousa va assegurar que lluitarà "per la immortalitat del seu llegat" i va reconèixer el combat incansable del dirigent per veure "un Portugal lliure, una Europa lliure i un món lliure".

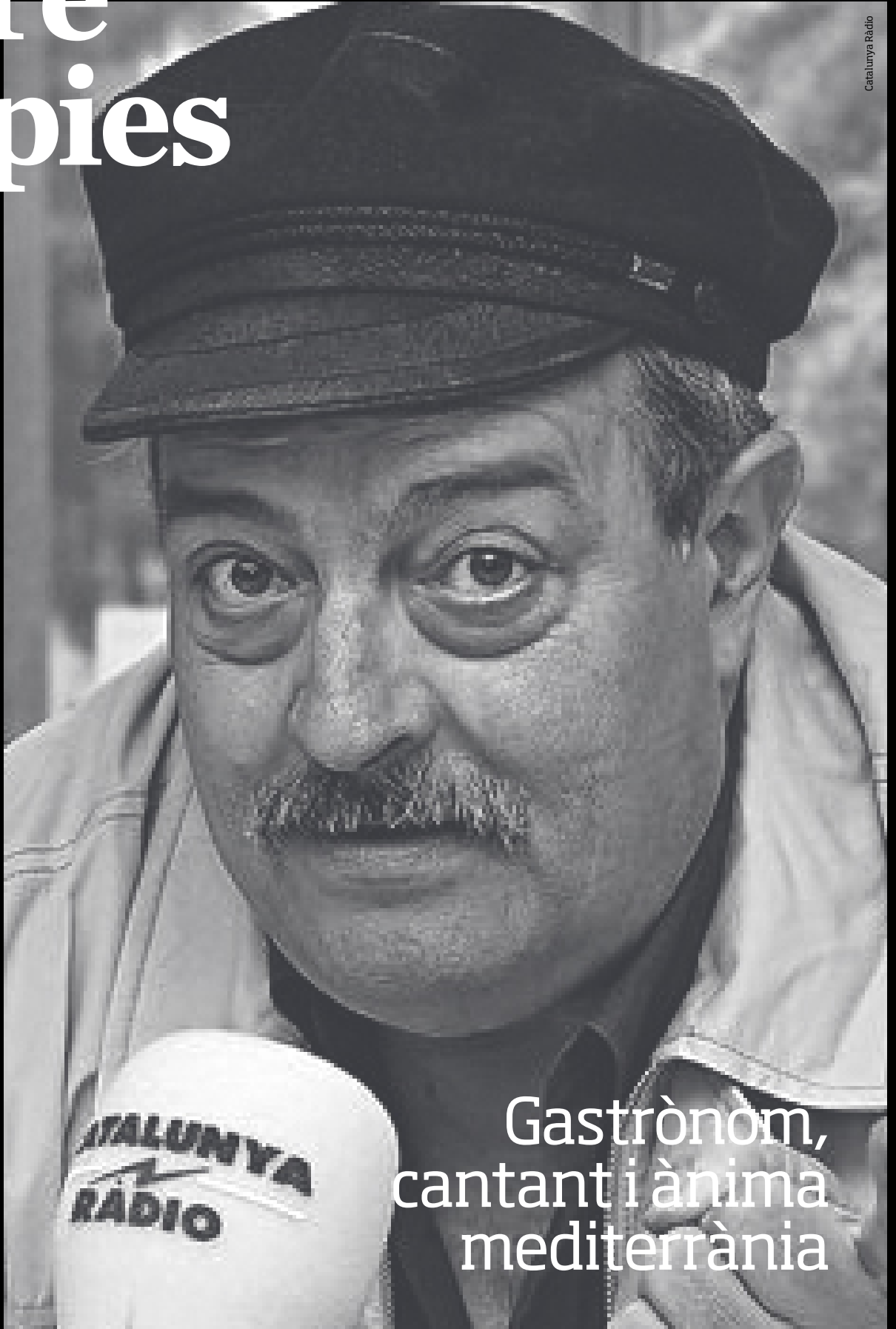
Mário Soares va posar en funcionament la Seguretat Social a Portugal, va ampliar l'escola pública per a tothom i fou el líder que, l'1 de gener de 1986, va fer entrar el país a la Unió Europea. Europeïsta convençut, va criticar amb duresa la poca capacitat dels líders comunitaris per, en l'actual moment de crisi política, defensar els "principis de solidaritat" que van empènyer la construcció de la UE.

El primer ministre portuguès, António Costa, va decretar tres dies de dol nacional i va reconèixer que Soares és "insubstituïble per la nostra democràcia".

Pere Tàpies

Catalunya Ràdio

Gastrònom,
cantant i ànima
mediterrània

— Xavier Cervantes

Pere Tàpies va morir als 70 anys. Era músic, gastrònom i advocat, i sobretot curiós de mena. “El més interessant a la vida és no adormir mai el sentit de la curiositat”, explicava fa un any. De fet, una anècdota il·lustra dues de les seves passions. Recordava que, quan anava pels llocs a fer recitals, sempre hi havia gent que tenia “la santa paciència” d’esperar-lo i preparar-li una mica de sopar. Aquella consideració va fer que s’interessés per la cuina i, al cap d’uns anys, el menjar es va convertir en l’eix dels seus programes a la

ràdio, sobretot de Tàpies variades, l’espai que va presentar durant més de vint anys a Catalunya Ràdio. Nascut el 19 de maig del 1946, el vilanoví Pere Tàpies (nom artístic de Joan Collell i Xirau) va debutar com a cantant als 18 anys. “Ben aviat vaig entendre que per explicar una història, un pensament o una idea, no em calia omplir cent pàgines. Podria fer-ho amb unes quantes rimes servides amb uns acords que sonessin bé”, deia. Dit i fet, el 1968 va publicar un disc amb les cançons La tia Maria i El progressista.

Sentit de l'humor

Des d'un principi, Pere Tàpies va mostrar un caràcter desenfadat i una bona dosi d'ironia, ben evident en temes com *El progressista*. Tenia un sentit de l'humor proper a la sàtira costumista que d'alguna manera podia connectar amb el de Quico Pi de la Serra, però sempre amb un somriure que s'adeia poc amb la seriositat que predominava en la *Nova Cançó* de finals dels 60.

Tot i no passar l'examen per entrar als *Setze Jutges*, de mica en mica Tàpies va fer forat entre el públic, com va passar a les *Sis Hores de Cançó de Canet* el 1972. L'any següent va repetir al festival i va publicar el primer àlbum, *'Per a servir-vos'*, que incloïa cançons com *'Era tan bon home'*. Va ser a partir de llavors que Pere Tàpies va agafar volada com a cantautor amb discos com *'Si fa sol...'* (1976), en què hi havia temes que serien molt populars com *'Antònia'* i *'Li deien Johnny Castells'*, i sobretot *'400 pendons'* (1979), el disc de *'La moto'*, *'Rockengeneralitat'* i *'Je t'aime mom non plus ultra'* en què va col·laborar Francesc Burrull, que va repetir a *'Passeig del Carme'* (1980).

Algunes de les seves cançons més conegudes van formar part de *'Xàndals i barretines'* (1982), un àlbum enregistrat en directe que va suposar el seu cim d'èxit. El repertori d'aquest treball, amb peces com *'Passatges footinguers'*, *'Àngel de la guarda'* i *'Amor integral'*, és un resum perfecte del Pere Tàpies cantautor, ben dotat per al retrat humorístic de rima enginyosa i acords ben triats, i amb

una mirada molt irònica a les misèries de la política.

Aquell mateix any va començar a treballar al circuit català del Televisió Espanyola. Tot i publicar el disc *'La mar de bé'* el 1987, la música va anar quedant arraconada per la cuina i la ràdio, primer a Ràdio 4 i a partir del 1993 a Catalunya Ràdio amb el programa *'Tàpies variades'* i després amb una secció a *'El suplement'*. Com a locutor radiofònic i televisiu, entre els anys 1983 i 1988 va presentar el programa *'Què vol veure?'* al circuit català de TVE, on se servien imatges insòlites que responien a requestes dels espectadors. A Ràdio 4 hi va presentar programes de cuina com *'Afamats'* i *'La Factoria'*.

El 1993 va fitxar per Catalunya Ràdio i va debutar amb el programa *'Tàpies variades'*, que acabarà sent icònic a l'emissora. Les seves últimes feines televisives van ser una sèrie de programes anomenats *'Tàpies a la carta'* per a diverses televisions locals de Catalunya. Va conrear també el periodisme escrit, com a col·laborador regular del diari *'Avui'*. Tanmateix, no va deixar del tot la música. A més de cantar de tant en tant en els programes de ràdio, el 2001 va publicar el disc *'Les meves cançons'* i va fer alguns concerts.

Més de taula que de fogons, com reconeixia ell mateix, Tàpies també va dur la passió gastronòmica a llibres com *'Plats de festa'* (1998), *'El plaer d'aprimar-se'* (2001) i *'Cui-*

...

nes de Vilanova' (2003) i 'Taulas i fogons' (2006). A més, va escriure llibres de poesia com el recent 'Poemes. On es desborda el sol', publicat per l'editorial vilanovina El Cep i la Nansa, recull de poemes que traspuen una manera mediterrània d'entendre la vida.

Molt implicat en la vida social de seva ciutat, sobretot en relació al Carnaval, Tapias, que va estudiar la carrera de dret, va ser nomenat Defensor del Ciutadà pel llavors alcalde de Vilanova i la Geltrú, Sixte Moral, i va exercir aquest càrrec entre el 2001 i el 2012.

Jerry Lewis

Evening Standard, Getty Images

L'etern rei de
la comèdia

— Toni Vall

No fa cap gràcia. No és cap acudit. Ni mica de gràcia, vaja. Toca acomiadar un dels comedians més grans de l'últim segle. Jerry Lewis, nascut Joseph Levitch -de família jueva- a Nova Jersey a finals de març del 1926, va emprendre ahir el seu camí final cap a algun lloc on la comèdia i la riallada s'estilاران, sens dubte, i agafaran, amb la seva arribada, tons encara més festius, distingits, decididament intel·ligents.

Durant massa anys injustament considerat poc més que un bufó, un pallasset a qui li agradava estrafer el rostre sense gaire sentit, va assaborir aviat la mel de l'èxit i la fama però va haver de recórrer abans molts locals de barri, molts clubs nocturns on els acudits es pagaven poc i tard. Com que la vis còmica li corria per les venes i era més poderosa que el defalliment, a mitjans dels anys quaranta va anar a petar al Club 500 d'Atlantic City, on va coincidir amb un també primerenc cantant melòdic anomenat Dino Paul Crocetti, però que es feia dir Dean Martin. Com que es van entendre de meravella

sobre l'escenari, de seguida van formar tàndem. Primer a les sales de festes i després al cinema. Van ser prop d'una vintena de films des del seu debut amb *My friend Irma* (1949) i fins a *Boig per l'Anita* (1956), una de les més populars. Sense oblidar-nos de *Quin parell de golfistes* (1953), *El genet boig* (1953), *Artistes i models* (1955) i *Un fresc amb l'aigua al coll* (1953).

En quasi totes repetien els mateixos rols: Martin fent de seductor col·leccionista de conquestes i Lewis esprenent el vessant de col·lega pocatraça però simpàtic. Era de domini públic que tants anys de relació professional, amb suspicàcies i gelosies que anaven i venien, van acabar minant la seva relació i, per tant, també la seva química a la pantalla. Quan van emprendre camins separats, Lewis va ser molt hàbil prenent com a company de camí a partir de llavors el director Frank Tashlin, que havia dirigit alguns dels films del duet i que ara el dirigiria en solitari al llarg d'una etapa daurada que va començar amb *Jo soc el pare i la mare i Tu, la Kimi i jo*, totes dues del 1958.

L'esplendor en solitari

Són els anys d'esplendor de Lewis com a estrella còmica indiscutible de la Paramount en films tan memorables i esbojarrats, inspirats per l' slapstick del cinema mut, com El ventafocs (1960), Embolic als grans magatzems (1963) i Cas clínic a la clínica (1964). L'etapa és crucial per a ell, ja que en paral·lel, envalentit per l'èxit i la bona sintonia amb el magnat Hal B. Wallis, es llança a l'aventura de la direcció. Al seu debut amb El grum (1960) el segueixen Un espia a Hollywood (1961), El terror de les noies (1961) i, sobretot, El professor guillat (1963), adaptació lliure d' El Dr. Jekyll i Mr. Hyde, de Stevenson, en què interpreta els dos personat-

ges protagonistes i que li proporcionarà fama i popularitat eternes.

Els anys 70 són temps d'ostracisme, d'una banda obligat per la pèrdua de suport del públic i de l'altra per la voluntat d'explorar més a fons la literatura i el teatre. Encara faltava per arribar potser el paper de la seva vida -juntament amb El professor guillat - que li regala Martin Scorsese a El rei de la comèdia (1982), obra mestra on interpreta, amb tints autobiogràfics, una estrella còmica mig retirada a qui assetja un fan desesperat (Robert de Niro) que li demana una oportunitat.

Cineasta magistral

A més d'un còmic original i inimitable, Jerry Lewis va ser un grandíssim director de cinema, sempre preocupat per injectar dimensió humana als seus personatges, sovint perdedors o individus marginals, ocupants de fronteres físiques i emocionals i ocupats a trobar el seu lloc al món i poder sobresortir com els seus companys de viatge, quasi sempre més afortunats que ell. Mai va guanyar

l'Oscar, i el van recompensar amb un d'honorífic el 2008 que, a més dels mèrits cinematogràfics, premiava també la seva feina humanitària a favor de la investigació mèdica. Encara llavors, sobre l'escenari del teatre Kodak de Los Angeles, va quedar clar que li agradava fer ganyotes i que el bon humor i la intel·ligència l'acompanyarien per sempre. Fins al seu últim acudit.

Patricia Gabancho

Pere Tordera

S'apaga la veu
crítica, curiosa
i incansable

— **Jordi Nopca**

"Marxant una ressenya d'Elena Ferrante. Ja buscaràs què vol dir 'Frantumaglia', és un títol ben estrany. Em poso amb el següent". Fa dues setmanes, Patricia Gabancho adjuntava a aquestes paraules l'últim article per a l'ARA Llegim, on col·laborava des del 2014, que serà publicat dissabte. El proper llibre que volia llegir era 'Esperança dins la foscor', de Rebecca Solnit, però el càncer de pulmó contra el qual lluitava des de fa mesos l'hi ha impedit. Ahir al migdia, la periodista i escriptora moria als 65 anys, deixant una polièdrica i extensa obra assagística i causant una commoció notable en el món cultural.

"A la Patricia li encantava escoltar què tenien a dir els altres -explicava ahir l'historiador i president de l'Ateneu Barcelonès Jordi Casassas-. Tenia vocació de posar en contacte uns i altres per enriquir el teixit cultural". Casassas recordava amb la veu trencada "els cèlebres sopars a casa de la Patricia". Un dels molts convidats que havia rebut era l'editor Quim Torra. Li va acabar publicant el llibre de converses amb Isabel-Clara Simó 'Converses al voltant d'una tassa de te' (A Contravent, 2011). "Sempre ajuntava grups heterogenis de gent -feia memòria Torra-. Els dos temes de conversa que predominaven eren la literatura i la política".

Una catalana d'Argentina

"Els objectes tangibles de la memòria són a les teves mans: el problema de viure a 11.000 quilòmetres de distància de casa teva, com és el cas de la protagonista del llibre, és que quan ha de buidar el pis de la mare li toca llençar papers, fotos i llibres que no pot emportar-se". L'any 2012, Gabancho guanyava el premi Prudenci Bertrana amb 'La néta d'Adam' (Columna), on explicava la breu tornada d'una catalana d'arrels argentines a Buenos Aires a conseqüència de la seva mort. La novel·la, d'arrel autobiogràfica, va servir a l'autora per mirar cap enrere i passar comptes amb els orígens.

Nascuda el 1952 a Buenos Aires, Gabancho va estudiar la llengua i la cultura cata-

lanes a l'Argentina, en paral·lel a la carrera de periodisme. Es va instal·lar a Barcelona el 1974, poc abans de fer 22 anys, ciutat on va residir des de llavors. "La primera feina de la Patricia va ser a la revista Canigó, que dirigia el meu marit, [Xavier Dalfó]", deia Isabel Clara-Simó, molt trasbalsada: eren pocs els que sabien que Gabancho estava malalta, i encara menys els que coneixien el seu últim ingrés a l'hospital. "La Patricia va conèixer de seguida la intel·lectualitat del moment i no va trigar a fer-se catalanista -afegia-. Un dels aspectes més interessants d'ella va ser que tot s'ho mirava amb un esperit molt crític. La seva aportació en camps com la història, l'urbanisme, el feminisme, la política i la cultura és sòlida. La trobarem a faltar".

Història, política i Ateneu

Més endavant, Gabancho va treballar al Diari de Barcelona i va col·laborar en diaris com l'Avui i El País i en tertúlies radiofòniques i televisives, entre les quals destaquen Els matins de TV3 i 8 al dia, en l'etapa dirigida per Josep Cuní. Actualment escrivia a l'ARA, el 'Nació Digital' i 'El País'.

El seu periple editorial va començar el 1980 amb 'Cultura rima amb confitura' (Edicions 62), i des de llavors va publicar una vintena llarga de títols. "La seva producció és prolífica i amb molta coherència -assegurava Jordi Casassas-. La pèrdua de la Patricia és enorme, i m'agradaria destacar-ne tres aspectes. El primer era el seu paper com a intel·lectual: tenia un coneixement aprofundit de la trajectòria històrica i cultural del país, fet que li permetia ser una bona periodista de fons i alhora una comunicadora enèrgica. El segon va ser el seu paper crucial en la posada al dia i democratització del projecte de l'Ateneu Barcelonès des del 2014".

Casassas va destacar també el seu activisme: "Amb el temps s'havia fet una patriota de pedra picada. El 2011 va ser una de les fundadores de l'Assemblea Nacional Catalana". En aquest sentit, en la producció de Gabancho destaquen títols com 'El fil secret de la història' (La Campana, 2008), 'Crònica de la independència' (Mina, 2009) i 'El preu de

ser catalans' (Meteora, 2007). "És un llibre que va obrir els ulls a molta gent -deia l'editor Jordi Fernando-. Si es rellegeix ara et cau l'ànima als peus, perquè la Patricia va tenir el poder d'anticipació de veure la gran injustícia que Catalunya patia com a país". Assajos divulgatius com aquest van ser molt populars: d'"El preu de ser catalans' se'n van vendre més de 15.000 exemplars. Molt abans d'això, a la dècada dels 80, Fernando havia conegut a Gabancho quan era cap de publicacions de l'Ajuntament i ella va agafar el relleu de Xavier Febrés, llavors el seu marit, a l'emblemàtica col·lecció 'Diàlegs a Barcelona'.

"Més enllà dels vincles amb l'independència, la Patricia va ser una gran autora sobre la ciutat, que coneixia molt bé -explicava Quim Torra-. En va parlar a 'Caminar Barcelona' [Columna, 2016] o en títols on barrejava història i feminisme, com 'Les dones dels 1714' [Columna, 2014]. L'últim assaig que va publicar, 'Amalia i els esperits' (Arpa, 2017), combinava les gestes de l'espiritista Amalia Domingo amb les pulsions i moviments socials de la Barcelona de finals del segle XIX. "Som més escèptics, però sempre hi ha gent que es fa preguntes que ni la ciència ni la religió saben respondre", afirmava fa uns mesos una autora que no es deixar d'interrogar mai pel món que l'envoltava.